

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2009 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Karolina Tesařová

Přínos Zdeňka Svěráka české kultuře

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:

MgA. Tomáš Kepka

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2009 - 2013

BACHELOR THESIS

Karolina Tesařová

The Zdenek Sverak's acquisition to Czech culture

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

MgA. Tomáš Kepka

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 29. 3. 2013

Karolina Tesařová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem lidem, díky nimž jsem mohla svou bakalářskou práci realizovat. Děkuji vedoucímu své práce MgA. Tomášovi Kepkovi a Zdeňku Svěrákovi za cenné rady a připomínky při jejím vypracování.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zmapování umělecké a humanistického přínosu Zdeňka Svěráka české kultuře. V práci budeme sledovat jeho tři odlišné tváře: autorskou, hereckou a humanistickou. V první, teoretické, části se budeme věnovat Zdeňku Svěrákovi jako autorovi několika divadelních her a zakladateli divadelního souboru, také jako autorovi filmových scénářů a v neposlední řadě jako literátovi. Dále pak rozebereme jeho divadelní a filmové herectví. Nakonec se zaměříme na Svěrákovu společensky angažovanou činnost.

Druhá, praktická, část bude obsahovat vlastní rozhovor se Zdeňkem Svěrákem a dotazník tykající se jeho mediálního obrazu. Provedeme analýzu výsledků a odpovědi respondentů zhodnotíme.

Cílem této práce není podat vyčerpávající obraz Zdeňka Svěráka v médiích, ale pokusit se ukázat ucelený obraz Zdeňka Svěráka, tak jak ho můžeme vnímat prostřednictvím jeho pohádek, povídek, písniček, scénářů, práce v nadaci Paraple a filmových rolí, které ztvárnil. Chceme se pokusit získané poznatky správně interpretovat, najít souvislost mezi nimi, vzájemně je porovnat a vyvodit z nich odpovědi na výzkumné otázky.

Klíčové pojmy

Divadlo Jára Cimrmana, film, Kolja, kultura, média, Obecná škola, Oscar, osobnost, Povídky, Zdeněk Svěrák.

Annotation

The aim of this work is to analyze the artistic and humanistic benefits Zdenek Sverak to Czech culture. In this work we will follow its three different faces: author, actress and humanist. In the first, theoretical part will be devoted to Zdenek Sverak, the author of several plays and founder of the theater group, as well as the author of screenplays and finally as writers. Furthermore, we analyze its theatrical and film acting. Finally, we focus on Sverak socially engaged activity.

The second, practical part contains its own interview with Zdenek Sverak and questionnaire on his media image. We analyze the results and evaluate the answers of the respondents. The aim of this work is not to provide an exhaustive picture of Zdenek Sverak in the media, but try to show a complete picture of Zdenek Sverak, as we can perceive through his tales, stories, songs, screenplays, working with the Foundation Paraple and film roles that played. We want to try to interpret the acquired knowledge, to find the relationship between them, another is to compare and deduce from them the answers to the research questions.

Key words

Culture, media, Oscar, personality, The elementary school, The Kolya, The theater of Jara Cimrman, The stories, Zdenek Sverak.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Životopis	10
2 Autor	14
2. 1 divadelní	14
2. 2 filmový	25
2. 3 literární	36
3 Herec.....	41
3. 1 divadelní	41
3. 2 filmový	42
4 Společensky angažovaný tvůrce - humanista	44
PRAKTICKÁ ČÁST	
5 Rozhovor	49
6 Dotazník	63
6. 1 mediální obraz Zdeňka Svěráka	63
6. 2 výsledky.....	67
6. 3 zhodnocení odpovědí respondentů	85
ZÁVĚR	87
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	89
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	92
SEZNAM PŘÍLOH	93

ÚVOD

Mediální obraz veřejně známých lidí se často velmi liší od toho, jací v realitě doopravdy jsou. Mediálně známí lidé mají velkou moc. Mohou významným způsobem ovlivňovat mínění veřejnosti a zvyšovat si tak svoji profesní úspěšnost. Správně zvolenou PR strategií mohou vytvářet dojem laskavé a chytré osoby, aniž by se o to nějakým způsobem zasloužili. Zdeněk Svěrák má status inteligentního dobráka od kosti, kterého by si mnoho občanů České republiky přálo za prezidenta.

Zamyslela jsem se nad tím, zda je oblíbenost Zdeňka Svěráka v naší republice opodstatněná. Chtěla jsem zmapovat, čím vším přispěl české kultuře, která formuje náš národ, ale také české společnosti. Na základě těchto poznatků dojdu k závěru, ve kterém zhodnotím, zda může tvorba a práce Zdeňka Svěráka reálně vypovídat také něco o jeho charakteru a životních postojích.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽIVOTOPIS

Pedagog, scénárista, herec, textař, zpěvák a spisovatel. Zdeněk Svěrák se narodil ve stejný den jako Jan Amos Komenský 28. března 1936.

*„Otec Zdeňka Svěráka František pracoval v rozvodných energetických závodech. Vyučil se elektrikářem, ale dopracoval se až na vedoucího trafostanice, ač nebyl inženýr. Za války se nechtěl podříditi německému diktátu, a tak byl z práce vyhozen. Rodina se musela přestěhovat do Kopidlna. Po válce, kdy bylo Zdeňkovi devět let, se do Prahy vrátili. Ze zážitků dětských let strávených na pražském Bohdalcu Zdeněk Svěrák čerpal při psaní scénáře k filmu *Obecná škola*, kde jako režisér hraného celovečerního snímku debutoval jeho syn Jan.*

Maminka Růžena byla celý život v domácnosti, protože tatínek si prý zakládal na tom, že muž má být schopen vydělat tolik peněz, aby žena mohla být doma a starat se o výchovu dětí.“¹

Až do roku 2004, kdy Jan Svěrák natočil film o svém otci Zdeňkovi dokument *Tatínek*, nikdo nevěděl, že nebyl prvorozeným synem manželů Svěrákových. Přitom své tajemství poprvé popsal v *Obecné škole*. Hlavní postava, desetiletý Eda Souček, je v několika situacích vlastně Zdeněk Svěrák v období svého dětství. Konkrétně v jedné z mnoha scén na hřbitově, kde kamarádovi vypráví, jak jeho rodiče už syna měli, ale umřel, a proto si obstarali jeho – jako náhradníka.

Zdeněk Svěrák má ještě mladší sestru Boženu, která si jako malá zahrála právě v *Obecné škole*. Božena je ženou v domácnosti a žije se svou rodinou za Prahou.

Zdeněk byl hodné dítě, přesto se malérům nevyvaroval. Byl to plachý chlapec, který ve škole nijak zvlášť nevynikal. Ani hraní na housle, kterému se věnoval, mu prý nešlo. V období gymnaziálních studií se jeho zájem poněkud vytříbil, přečetl celého Aloise Jiráska, Karla Poláčka a nejvíce si oblíbil Karla Čapka. Zanedlouho našel zálibu v humoru a začal rozesmávat své spolužáky.

¹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 10. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

To zřejmě zdědil po otci, který byl také srandista a neustále přicházel s novými vtipy. Na gymnáziu začal psát Zdeněk Svěrák své první povídky, které nepostrádaly humor a tak je četl spolužákům pro pobavení. Původně se chtěl stát elektroinženýrem a naplnit tak sen svého otce.

Pak se však rozhodl jinak, protože chtěl být spisovatelem jako Alois Jirásek a žádná taková škola tehdy nebyla, tak šel studovat Vysokou školu pedagogickou v Praze.

Jako čerstvě vystudovaný pedagog byl společně se svou kolegyní a budoucí ženou Boženou zaslán na umístěnku do pohraničních Měcholup na Žatecku, následně přestoupil na základní školu a gymnázium do Žatce. V Žatci zůstal do roku 1964, kdy dovedl k maturitě jeden z ročníků. Zdeněk Svěrák dostal od svých žáků přezdívku – přítel. V rozhovoru mi k tomu sám Zdeněk Svěrák řekl následující:

„To jak jsem se dozvěděl na jednom srazu, vzniklo tak, že já jsem jim neříkal děti ani studenti, ale říkal jsem jim přátelé. Takže přátelé buďte ticho, vždyť takhle se nedá učit. No, ale kromě toho mi říkali přítel bobulka, protože já Pražák jsem přišel na Žatecko, tzn. chmelovou oblast a vysvětloval jsem jim, co je chmel a jak se to pěstuje a říkal jsem, že jsou to chmelové bobule, bobulky a oni se tomu hrozně smáli a já nevěděl proč, protože tam se tomu říká šišky, chmelové šišky. Bylo to krásné zesměšnění toho, jak Pražák poučuje znalého venkovana, co tam vlastně mají. Takže jsem byl přítel bobulka, to byla docela hezká přezdívka.“

Po vítězství v konkurzu armádního vysílání Československého rozhlasu odešel do Prahy. Tam začal uplatňovat svůj originální humor v rozhlasovém pořadu Vinárna u Pavouka. A to byl skutečný počátek Svěrákova objevu Járy Cimrmana. V dalším období pracoval jako zaměstnanec filmových studií Barrandov, kde působil jako scénárista.

Zdeněk Svěrák se také pokoušel nějaký čas uplatnit v řadě časopisů, kterým dodával své povídky, ale oni mu je neustále vraceli. Určitou formou psychohygieny se pro něj i pro kolegu Jiřího Šebánka stal pořad Nealkoholická vinárna U Pavouka, který se vysílal jednou za měsíc na stanici Praha. Tento pořad si oba vymysleli. Šlo o rozhlasové přenosy z neexistujícího

občerstvovacího podniku. Zdeněk Svěrák podotýká, že základní kameny tehdejších „přímých přenosů“ a později i Divadla Jára Cimrmana byli a jsou mystifikace a pseudovědeckost.

A proč se nejznámější český velikán renesančních schopností jmenuje právě Jára Cimrman?

„Když jsme zakládali divadlo, říkali jsme si, že na Járu Cimrmana jako řidiče parního válce lidé zapomenou, ale protože to jméno je krásné, rozhodli jsme se, že si ho vypůjčíme pro pojmenování našeho právě objeveného génia,“ vzpomíná Zdeněk Svěrák. „Je krásné jak křestním jménem, tak i příjmením. Křestní jméno Jára evokuje dobu, kdy umělci, aby byli publiku milí, si neříkali Jaroslav, ale Jára. Jára Pospíšil, Jára Kohout. I Plachta, kterému dnes říkáme Jindřich, byl na plakátech uvedený jako Jindra. Čili tam je ta uměleckost, taková ta chuť zalíbit se publiku. A příjmení Cimrman, vlastně německé slovo, ale psané česky, je výrazem vlastenectví. Jako že já už se, bohužel, jmenuju Cimrman, ale podívejte se, jak se to píše. Spojení těchto slov je tedy přesné, proto se nám to jméno tak líbilo a proto jsme mu je také dali,“ vysvětluje Zdeněk Svěrák.“²

Jednu z nezapomenutelných dvojic tvořil Zdeněk Svěrák s Ladislavem Smoljakem. Restaurátoři divadelních kusů nepochopeného českého génia Jára Cimrmana Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák se znají z dob svých studentských let na Vysoké škole pedagogické. Ladislav Smoljak získal aprobaci matematika-fyzika a Zdeněk Svěrák český jazyk a literatura. Pro Divadlo Jára Cimrmana psali společně (až na pár výjimek), součet jejich repertoáru je patnáct komedií a pseudovědeckých seminářů. Všechny hry mají to štěstí, že se stále doposud hrají a zatím neokusily hořkost derniéry.

Další známé dvojice tvořil Zdeněk Svěrák s hudebním skladatelem Jaroslavem Uhlířem. Skládali společně písničky pro děti, které se těšily veliké oblibě. Byli oceněni zlatými i platinovými deskami za prodané zvukové nosiče.

Nerozlučitelnou dvojicí je samozřejmě Zdeněk Svěrák a jeho syn, který je režisérem, Jan Svěrák. Spolupracují spolu již od 90. let. Prvním společným filmem byla Obecná škola. Následoval film Kolja, Tmavomodrý svět a Vratné

² ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 25. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

láhve. V roce 2004 natočil Jan o svém otci také celovečerní dokumentární portrét Tatínek.

2 AUTOR

2. 1 divadelní

Jestliže, chceme začít psát o Divadle Jára Cimrmana a o hrách, které pro něho napsali společně Zdeněk Svěrák a Ladislav Smoljak, musíme nejdříve napsat, kde to všechno začalo, nebo spíše u koho to všechno začalo – u Jára Cimrmana.

„Český velikán Jára Cimrman zasáhl za svého života snad do všech oblastí lidského vědění: byl to velký dramatik, filozof, gynekolog, samouk, konstruktér, pedagog, myslitel, výtvarník, básník, technik- vynálezce.

Přesné datum Mistrova narození bohužel dosud neznáme. Vinou matrikáře IV. vídeňské farnosti Franze Huschka, který prováděl většinu zápisů ve stavu opilosti, můžeme jen odhadovat, že se narodil mezi lety 1854 až 1872 (i když matrikářův nejistý rukopis připouští i roky 1856, 1864, 1868, 1883 či 1884), a to ve Vídni jako potomek českého krejčího Leopolda Cimrmana a rakouské herečky Marlén Jelinkové. Oba národnostně odlišní rodiče měli však společný ušlechtilý cíl: zajistit svému geniálnímu synkovi kvalitní vzdělání. Z tohoto důvodu byl malý Jára zapsán otcem na českou menšinovou školu, kdežto matka jej současně zapsala na školu rakouskou. A právě v této nejednotnosti Cimrmanových rodičů musíme hledat kořeny česko- německého jazykového nesouladu projevujícího se pak v jeho rukopisech hemžících se germanismy i čechismy. Skutečnost, že se Mistr cítil být především Čechem, snad dostatečně nezvratně dokládá zápis z jeho deníku, kde vyjadřuje touhu, uvidět svou vlast- Bohmen.

Jazyková rozdvojenost nebyla jediným důsledkem poněkud svérázné výchovy Cimrmanových rodičů. Ti totiž svému synkovi až do jeho patnácti let tajili, že je chlapcem, aby donosil šatstvo po své starší sestře Luise.

Tato choulostivá mystifikace může být jednou z příčin jeho geniality.

Pátrání po Cimrmanově podobě bylo vždy ztíženo skutečností, že se ze zásady nenechával fotografovat. A když ano, pak pouze z dálky a většinou ve skupině. Nakonec však Mistr svou zásadu přece jen porušil, a to dokonce vlastním rukama, když jimi stvořil unikátní autobustu, kterou pak doktor

Hedvábný našel na půdě svého liptákovského domku. Bohužel tento v podstatě jediný doklad Cimrmanovy podoby nemá dnes velkou vypovídací hodnotu, neboť byl původním majitelem chalupy, kloboučníkem Lešnerem, delší dobu používán jako kopyto na klobouky, a všechny rysy tváře jsou proto strhané.

*Během svého pobytu mezi severoamerickými indiány pracoval Cimrman s ochotnickým kroužkem kmene Huronů, pro nějž napsal drama *Opeřený had*. Ačkoli Huroni, známí svým hypertrofovaným smyslem pro humor, hru doslova sežrali, pro Evropany je její vnímání obtížné, jak naznačuje již seznam osob a obsazení: *Opeřeného hada hrál indián Seskočil z druhé skály a vyrazil si dech. Dívku tančila jako blázen až do bílého rána hrála Lovila veverka v korunách stromů. Jejího chlapce Skákal přes oheň, až si propálil mokasíny představoval Kouřil dýmku míru, ačkoli nebyl v radě starších. Pro ilustraci malá ukázka: „Opeřený hade, tady Skákal přes oheň, až si propálil mokasíny mi řekl, že by se mnou chtěl žít v jednom stanu.“ / „Milá Tančila jako blázen až do bílého rána, nedivím se, že Skákal přes oheň, až si propálil mokasíny zahorel k tobě plamenem. Ale není radno činit ukvapená rozhodnutí.“ / „Buvolí kůže na stan mám, Opeřený hade. Prodal mi je Ten, který krade.“ / „Co když se ti po roce, po dvou zalíbí třeba Nerada se myje?“ / „S tou bych v jednom stanu žít nechtěl.“**

Když jednou Cimrman zjistil, že si všichni pamatují jen asi jednu desetinu probraného učiva a zbývajících devět desetin informací bylo průtokových – laicky řečeno: šly jedním uchem tam a druhým ven. Cimrman-pedagog se proto rozhodl udělat v procesech pamatování a zapomínání jednou provždy pořádek. Přímou určil, kterou látku si mají žáci zapamatovat a kterou mohou zapomenout. Látka pro pamatování (v češtině pomněnka, v němčině Vergissmeinnicht, v ruštině nezabudka) zabírala 1/10 a látka pro zapomenutí (v češtině zapomněnka, v němčině Nichtvergissmeinnicht, v ruštině zabúdka) 9/10 učební doby, přesně jak to odpovídalo statistickému průzkumu. Žáci se učili obojímu, ovšem jen pomněnku si směli pamatovat. Cimrman velice rafinovanými chytáky zkoušel, zda si žáci nepamatují i zapomněnku.

Zásada úlekové fixace spočívala v tom, že učitel své žáky na důležitých místech výkladu (poučka, vzorec, datum apod.) vylekal, a to buď prostým

prásknutím biče, nebo tím, že si na patřičném místě výkladu nečekaně sejmul paruku (tzv. úlek oslněním). Tento šok poznatek v mysli dítěte natrvalo zafixoval.

Jestliže si smůla při pronásledování dala na někom záležet, byl to Cimrman. Stalo se téměř pravidlem, že své převratné vynálezy přicházel ohlásit až jako druhý, často jen s několikaminutovým zpožděním. S dynamitem ho předstihl Nobel a s žárovkou v ruce ho na schodech předběhl Edison.

Cimrmanova příkladná odvaha a výbušná povaha se projevovala nejen v praktickém životě, ale i v některých oblastech jeho vědeckého zájmu, kdy neváhal pracovat i s nebezpečnými materiály jako střelný prach a různé traskaviny. Během svého působení v Haliči nabídl místnímu poštovnímu úřadu svůj návrh organizace poštovní služby, při níž bylo k dopravě spěšných listovních zásilek důmyslně využito polního dělostřelectva. Výhodou této novinky bylo, že zásilka dopadla během několika vteřin na příslušnou adresu. Nevýhodou bylo, že adresátů neustále ubývalo.

Ve své vědecké práci „History and Memory“ upozorňuje Cimrman na to, že historická událost má dvě funkce: ovlivňuje chod dějin a stává se dějepisným učivem, přičemž druhá funkce je stejně důležitá jako první. Kupříkladu v tzv. bitvě u Chlumce figurovala v inkriminovaném roce 1775 jen stovka sedláků a jeden rybník, ale jako dějepisná látka zdeptala tato šarvátka miliony žáků a učitelů.

Cimrman dospěl k logickému závěru: panovníci, politici a vojevůdci by měli myslet nejen na to, co svými skutky způsobí v dějinách, ale i na žáky, kteří se o tom budou muset učit. Pro důležité akce, které vejdou do historie, by měli proto volit zapamatovatelná data. Z tohoto důvodu neváhal Cimrman v souvislosti s popravou sedmadvaceti českých pánů 21. 6. 1621 otevřeně zkritizovat císaře Ferdinanda II., který podle něj pro tak významnou národní tragedii zvolil datum zcela nevhodné, a ihned přichází s vlastním návrhem: „Já na Ferdinandově místě bych posečkal s popravou na 30. červen 1630. Pravda,

škody na hlavách by byly o něco větší, ale o to méně škod v hlavách školáků. A o mládež by nám mělo jít především.“³

Od října roku 1967 na Malé straně hrálo každou středu a čtvrtek nové malé divadlo. V 60. letech malé scény vznikaly a zanikaly jako na běžícím pásu. Tehdy ještě nikdo netušil, že právě Divadlo Járy Cimrmana přeneso své diváky až do dalšího tisíciletí.

Kapacita sedadel Malostranské besedy činila 120 diváků. Sedělo se nikoli v řadách, ale u stolků s petrolejovými lampami. Sál s litinovými kamny hostil tisíce spolkových schůzí i ochotnických představení, tentokrát ale přijal neherce, kteří oprášili hry jakéhosi neúspěšného podivína, jako staré známé.

Dalším hostitelským sálem Cimrmanů se stala Reduta na pražské Národní třídě, kam bylo Divadlo Járy Cimrmana po pěti letech přestěhováno. Sice tato lokalita vynikala kulturním centrem města, ve stejné ulici jako Zlatá kaplička, ale s duchem Divadla Járy Cimrmana se nějak nesžila.

Další místo, kde Cimrmani po vyhnání z Reduty působili se nacházelo nad divadlem Zvoneček v Branické ulici.

Když byli i odtud vyhoštěni, zařídili si sál kulturního domu Solidarita, kde byl též natočen film *Nejistá sezona*.

Po listopadu 1989 se soubor poprvé přestěhoval dobrovolně a konečně, a to do Žižkovského divadla ve Štítného ulici č. 5.

Kořeny Divadla Járy Cimrmana je ovšem nutno hledat ještě dál v minulosti. Jméno geniálního všeuměla zaznělo poprvé v Nealkoholické vinárně u Pavouka. To býval v 60. letech populární rozhlasový pořad, proslulý mystifikací. Jára Cimrman v něm byl zprvu naivní sochař samouk, původním povoláním řidič parního válce. S myšlenkou založit divadlo, přišel v roce 1966 20. října redaktor tehdy československého rozhlasu Jiří Šebánek. Nápad předestřel Miloni Čepelkovi, Ladislavu Smoljakovi a Zdenku Svěrákovi. Ti všichni se tomu nejdříve srdečně zasmáli, jak později napsal Jiří Šebánek, neboť návrh počítal s tím, že by měli v zamýšleném divadle také účinkovat. A k večeru, když už se rovina hladiny v přítomné lahvi takřka stýkala s rovinou

³ SMOLJAK, Ladislav, Zdeněk SVĚRÁK a Jaroslav WEIGEL. *Jára Cimrman: génius, který se neproslavil*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, s. 14-48. Muzeum v knize (Computer Press). ISBN 9788025127629

dna, už střízlivě uvažovali o koupi opony. Tuto událost připomíná pamětní deska na domě v pražské Dykově ulici č. 14. Poprvé o pozůstalosti geniálního všeuměla promluvil na vlnách rozhlasové stanice Praha jazzový skladatel, vibrafonista Karel Velebný alias doktor Evžen Hedvábný 23. 12. 1966. Aktéři rozhlasové Nealkoholické vinárny U Pavouka byli základem tehdejšího souboru.

Vzpomíná Zdeněk Svěrák: *„Miloně Čepelku naši hvězdu hereckou, jsme tenkrát ani nepovažovali za herce. On tam byl ve funkci tajemníka společnosti pro rehabilitaci osobnosti a díla Járy Cimrmana, čili takový jako speaker, ale do žádné role nevstupoval, protože jsme netušili, co v něm je. On řídil tu sérii přednášek neboli besedu. A předával slovo. No a pak tam byl Jirka Šebánek, Oldřich Unger, oba rozhlasáci, já, Karel Velebný a Ladislav Smoljak. A ještě tam byl v semináři Jan Trtílek, sochař. Možná už se pozapomnělo, že prezidentem společnosti pro rehabilitaci osobnosti a díla Járy Cimrmana byl spisovatel Josef Škvorecký. Zahajoval každou premiéru položením základního kamene, což spočívalo v tom, že se dlažební kostka s rachotem spustila do propadliště.“*

Akt: „hra se zpěvy a tanci, je rodinným dramatem o malíři, jeho modelce a jejich „ztracených“ synech. Nadějný malíř se chystá vytvořit své životní dílo, akt. Pokaždé když se však jeho modelka svlékne, popadne ho „ten jeho“ démon...A tak postupně zplodí pět dětí. Ty mu však znemožňují umělecké soustředění, a tak je jednoho dne posadí do různých dopravních prostředků a rozešle je do všech světových stran... O několik desítek let později dojde ke shledání.“⁴

Zdeněk Svěrák: *„My jsme původně chtěli předvést dvě hry jednoaktové a to Akt a Domáci zabijačku, Akt jsem napsal já a Domáci Zabijačku Jiří Šimánek. Ale Jirka s tím nebyl hotov a tak jsme museli něco té komisi předvést. No a tak jsme udělali první půli přednášku o autorovi, který tu hru napsal, teda sérii přednášek. No a pak tu hru. Ten Akt. Já si vzpomínám, že tahle nouzovka, vlastně ta první část, měla větší úspěch, než ta moje hra Akt. Ted' víme proč, protože jsme byli naprostí začátečníci ztrémovaní. Režisérka Filipová, která*

⁴ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 36. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

byla naší první režisérkou nám dala dokonce nějaký uklidňovadlo. A my jsme většinou po tom měli průjem, místo aby nás to uklidnilo. Takže ta první část, kterou jsme četli, to jsme uměli číst, mohli jsme se opírat o pult, čili ruce se netřáslí a byla přijata velice příznivě. A ten Akt, ta hra, to bylo takové ochotnické vystoupení, kdy se člověku třepou nohy a neví co s rukama.“

Velkou úlohu měla v počátcích ryze mužského hereckého souboru žena, režisérka Helena Filipová, i ona se účastnila natáčení vináren u Pavouka. Věděla, že to něco skrývá. Založila před tím dvě divadla, byla u základů Semaforu a Divadla Na zábradlí. Divadlo Járy Cimrmana bylo její třetí, které spoluzaložila.

Zdeněk Svěrák napsal hru Akt, která 4. října 1967 zahájila více než čtyřicetiletou historii Divadla Járy Cimrmana. Pět neděl poté, opět ve čtvrtek 8. listopadu měla premiéru činohra Ladislava Smoljaka Vyšetřování ztráty třídní knihy.

Předobraz geniálního avšak neexistujícího Járy Cimrmana existoval a byl to například Alois Bér. Kronikář, písmák a naivní malíř Alois Bér se narodil 27. února 1833 a zemřel 10. října 1897. Vyučil se soustružníkem a jako tovaryš procestoval velkou část tehdejší monarchie. V Lublani navštěvoval malířské kurzy, byl nadšeným propagátorem technického pokroku, podrobně ve svých kronikách slovem i obrazem dokumentoval rodnou Dobrušku ale i Podorlicko, Povltaví a Pošumaví.

Další inspirací byl Zdeňku Svěrákovi a Ladislavu Smoljakovi profesor Jakub Hron Metánovský, který žil v letech 1840-1921. Pocházel z jihočeského Metánova. Publikoval díla zabývající se fyzikou, matematikou, astronomií, byl básníkem i filozofem. Měl zálibu ve vytváření českých ekvivalentů cizích slov. Proslul návrhem provádět narkózu hudbou.

Jirka Šebánek napsal Domáci Zabíjačku, horor, a přišel čas, kdy režisérka a Šebánek řekli, že zůstanou v divadle, pokud odejde Smoljak. To Svěrák nechtěl a tak odešli z divadla oni. Bylo to mimo jiné taky pro vzájemnou averzi mezi Šebánkem a Smoljakem od úplného začátku. Jiří Šebánek Cimrmana cítil trochu jinak.

Hospoda Na Mýtince: čtvrtá hra v pořadí po odchodu Jiřího Šebánka, zahájila éru autorské spolupráce tandemu Smoljak - Svěrák. Hra měla premiéru v den, kdy začala tzv. normalizace, 17. dubna 1969.

„U příležitosti zahájení provozu slavného vídeňského „Riesenradu“ byla vypsána soutěž o nejlepší operetu. Obeslal ji také Čech Jára Cimrman, a to rozmáchlým sedmihodinovým dílem o 96 obrazech „Proso“. Díky své snad jediné záporné vlastnosti – drobnému škudlilství – nepodal zásilku s partiturou doporučeně, což umožnilo Franzi Lehárovi, Johannu Straussovi, Oskaru Nedbalovi a dalším členům poroty, aby si geniální operetní fresku doslova rozebrali. Vědecký tým českých cimrmanologů dokazuje již po mnoho desetiletí, že autorem světově proslulých melodií z Netopýra a mnoha dalších operet je zapomenutý Pojizeřan Cimrman. Opereta byla naštěstí badateli zrekonstruována z několika čtyř až pětisekundových zbytků na špatně smazané pásce. V divadelním představení však divák uvidí jen obraz týkající se přistání hraběte von Zeppelina na mýtince nacházející se kdesi v neproniknutelných českých hvozdech. Na mýtince je hospoda s hostinským a figurínou Ludvíkem, smyšlená vnučka Růženka simulovaná rukou hostinského a vězeň Kulhánek, který utekl z vězení v den vypršení jeho dvacetiletého trestu. Vnučka, „děvenka jedna starostlivá“, odejde do města pro šafrán a trochu toho zázvoru, v Polsku plotí zlotem, hostinský školy nemá a z hraběte von Zeppelina se vyklube pašerák cyklistických zvonků Gěč... Nechybí ani inspektor Trachta...“⁵

Bylo to také představení, premiéra, která byla narušená tím, že se něco stalo, o čem Cimrmani netušili. A protože na premiéře byla řada lidí z rozhlasu, tak tam chodili jejich kolegové a vyváděli je ven. Byl tam pořád nějaký šum. Stalo se, že bylo zasedání ústředního výboru strany, kde byl odvolaný Dubček, moci se chopil Gustav Husák.

V roce 1969 Zdeněk Svěrák a Miloň Čepelka odešli na protest proti politickému vývoji z Československého rozhlasu. Zdeňku Svěrákovi se v následujících letech hodil pseudonym, který si vymyslel, když psal texty pro smyčcový orchestr nevlastního strýce Antonína Ulrycha. Jako Emil Synek, což byla složenina křestního jména manželčina tatínka a dívčího příjmení

⁵ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 36. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

maminky, podepsal kromě jiných texty: Mám ráda hajnýho, Mravenci v kredenci nebo Holubí dům či Šípková Růženka. Není bez zajímavosti, že zákaz účinkování platil pouze pro rozhlas.

Záskok: „*K mnoha smolným stránkám Cimrmanova života patřila i chudoba.*

V jeho divadelní kočující společnosti Lipany se projevila mimo jiné velkou fluktuací herců. Pokud šlo o odchod domluvený s dostatečným předstihem, dala se situace zvládnout. Došlo-li k němu s křikem a prásknutím dveřmi a často jen pár hodin před představením, prožil soubor i jeho principál horké chvíle. Takové zkušenosti tedy stojí v pozadí hry Záskok, která je svědectvím z té oblasti Mistrova života, v níž se nejvíc naplnil jeho osud – z divadla.

S touto mimořádnou hrou se strážcům Mistrova odkazu povedl mimořádný kousek – dokonce podvkráté ji v plné sestavě ve dvou alternacích, jak je obvyklé, předvedli o silvestrovské noci roku 1997 na scéně Národního divadla. Po více než stu letech tak zneuznanému géniovi splnili jeho sen být hrán na první české scéně. A sami sobě nadělili skvostný dárek ke 30. Výročí existence Divadla Jára Cimrmana.“⁶

Záskok byl první hrou, kterou Zdeněk Svěrák a Ladislav Smoljak napsali po pádu totality, když už nebyly žádné mantinely. Psali to jako všechny předchozí hry, jen s tím pocitem svobody, že tady autocenzura už neexistuje. V Záskoku přišli na velice šťastnou myšlenku kočovného divadla. Což je jev Cimrmanovi doby, tenkrát kočovná divadla jezdila po vlasti a on takovou společnost Lipany měl. Nápad, že do nacvičené hry přijde mistr z Plzně, který neumí a místo aby ji zachránil, ji kazí. To bylo tak vděčné téma, že ta hra je pokládána za jednu z nejpovedenějších. Také museli vymyslet hru Vlasta, kde převzali motiv z Boženy Němcové, kde rodiče svého chlapce vydávají za děvče, aby nemusel na vojnu. Jméno Karel Infeld Prácheňský dodal Petr Brukner, byl to jeho předek. A byl to skutečně plzeňský herec.

V červnu roku 1995 dostává Záskok cenu Alfreda Radoka jako hra roku 1994. O dva roky později je na Silvestra uvedena v Národním divadle.

⁶ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 36. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

„Jestliže dnes, po čtyřicetileté osvětové práci Mistrových objevitelů, ví každé malé dítě, že Jára Cimrman nikdy neexistoval, zpočátku, dokud nebylo o Cimrmanovi známo téměř nic, jeho existenci leckdo připouštěl. Smích, který se od 4. října 1967 rozléhal z oken Malostranské besedy, nebyl jen běžnou reakcí obecnstva na divadelní komedii. Smáti se znamenalo tu docela Vančurovsky lépe vědět. Být zasvěcen, být přizván, být informovanější než ti noční chodci na náměstí, kteří tehdy ještě váhali, co si o tom Cimrmanovi myslet. Vážnost, s níž Cimrmanologové o svém objevu svědčili, dokázala ostatně zmást i leckterého nepřipraveného diváka. Dorozumivacím jazykem (a zároveň tajným komunikačním kódem) Divadla Járy Cimrmana byla mystifikace. A mystifikace už ze své povahy nemůže jinak než rozdělovat obecnstvo na ty, kdo pochopili, a na ty hloupé, kdo jen uvěřili. Tím se mystifikace liší od jiných „jazyků umění“, které začínáme chápat teprve, když jim uvěříme, dáme se vlákat do jejich světa a orientujeme se v něm zevnitř. V případě mystifikace se důvěřivým přijetím cesta k pochopení naopak uzavírá. Uvěřit znamená tu naletět, spolknout to i s navijákem ke škodolibosti těch, kteří zůstali nad věcí, kteří jsou mimo, aby rozuměli. Neboť smysl mystifikace lze najít jen za jejími hranicemi, vně, v kontextu, který ji inspiroval, aby se měl v čem zahlédnout. V tom je mystifikace podobná své prostodušší sestře – parodii.

Není-li známo datum narození Járy Cimrmana, nedochovala-li se jeho podoba, jsme tím víc zvědaví na Cimrmanovu tvář duchovní, na způsob jeho myšlení, na povahu jeho uměleckého talentu, na jeho politické postoje, na jeho životní styl a na strukturu toho všeho. Kdo je vlastně Cimrman jako literární postava? Neptáme se teď na jeho vzdálené příbuzné, ale na něho samotného: kdo je Cimrman vedle svých bliženců, ale i vedle dalších českých typů – Vocilky, Švejka, Kondelíka, Maršíka a Pepina? Jaký je to brouk v našem živočichotopise?

Nejčastěji bývá představován jako provinční velikán, který s patřičným zpožděním převzal národovědecká i umělecká klišé a slepil z nich tendenční dílka, jako je například opera Úspěch českého inženýra v Indii, opereta Hospoda Na mýtince, fragment Němého Bobše, či dejme tomu Dobytí severního polu Čechem Karlem Němcem. Ale takový pohrobek národního

obrození by těžko mohl napsat *Akt*, téměř bulvární frašku „francouzského“ střihu, jejíž erotický námět i lechtivé dialogy, jakož i jednoduchá filozofie veselých brachů, kteří jsou rádi na světě, je spíše pozdní ratolest z rodu kabaretních her Eduarda Basse. *Dlouhý, Široký a Krátkozraký*, pohádka deformovaná logikou a zkušeností dospělých, je s naivně senilním myšlením pozdního obrození už ve zřejmém rozporu. Cimrman tu zaútočil právě na ty poklady lidové slovesnosti, k nimž obrozenci vzhlíželi s úctou až kultovní. A později objevený opus – *Blaník* – pokročil od destrukce lidových pohádek až k destrukci národních mýtů, k satirické polemice se samým východiskem národního obrození. Spíš než dílo zapadlého vlastence z Liptákova mohla by to být hra *Voskovce a Wericha*, včetně těch klauniád s dlouhým a krátkým mečem, uličnických anachronismů – jako odposlouchávaných ze škamen gymnázia při hodině dějepisu, a včetně toho polidšťování nadživotních bájných i dějinných postav všedními starostmi malého člověka současnosti. Nevlastní a nedonošený bratr Aloise Jiráska, za jakého bývá Cimrman vydáván, by sotva interpretoval hřmění v *Blaníku* jako hru v kuželky, jíž si nikdy nebojující vojsko krátí marněný čas. A kdybychom na Cimrmanův autorský typ usuzovali podle *Vyšetřování ztráty třídní knihy*, dostali bychom se do překvapivé blízkosti divadla absurdity, jehož doba u nás vrcholila krátce před velkým liptákovským nálezem i díky domácím autorům (*Vyskočil, Havel, Uhde*). Také děj vyšetřování se točí v kruhu, situace i repliky se nejen opakují, ale střídají se, demonstrující „dramatické osoby“ jen jako média „společenských rolí“, tím debilnější, čím výše postavená. Ztotožnění hlediště s třídou a žactva s obecnstvem dokonce upomínají na *Spilání publiku* od Petera Handkeho, majstrštyk divadla experimentujícího s tím nejchoulostivějším statkem – s důstojností diváka. Cimrmanovi původci si tedy s duchovní identitou svého hrdiny nelámali hlavu, daleko překračovali i ty volné časoprostorové limity, jimiž ho původně vymezili. Nad aktovkami *Posel světla* a vizionář nás s omluvou napadá, že skuteční autoři využili Cimrmanova jména jen jako ochranného zbarvení pro komunistickou cenzuru: obě ty hříčky by se daly hrát i bez Cimrmana jako divadelní či televizní mikrokomedie, jejich skepse vůči

pokroku byla ovšem pokrokářskému režimu přijatelná leda pod jménem směšného nedouka, který zmeškal svůj čas.

Podle Vladimíra Justa je všudypřítomné téma všech cimrmanovských kreací bez rozdílu – češství. Česká je ona dojemná ochotnická horlivost, s níž jsou stupidní náměty figurovány, jakož i mindrák opožděné světovosti, česká je glorifikace vlastních slabostí a kult provinčních géniů, jakož i upřímná snaha vyrobit si je za každou cenu.

Lidový komický hrdina může mít úspěch jen za předpokladu, že jeho svět je světem každého člověka. Jeho osobnost se musí beze zbytku vejít na to stále menší území, které máme společné. Je to především zrádné tělo se svými potížemi, směšnostmi a trapnostmi, od metabolických přes erotické až k těm, jimž se obvykle říká „poslední věci“.

České nebe: *poslední, patnáctá hra Cimrmanova divadla má podtitul Cimrmanův dramatický kšaft, nepřekvapuje tedy, že je v ní stvrzeno a podtrženo vše, co už jsme jako Mistrova témata a charakteristické rysy jeho rukopisu rozpoznali a pojmenovali. Každý z reprezentativních českých velikánů je zde redukován až na jakési „pedagogické minimum“: Svatý Václav nedává zahynouti, Husovi se stále pletou do řeči metafory ohně, Komenský poučuje, Havlíček se bouří, praotec Čech není schopen si zapamatovat historické události, které svým příchodem vlastně umožnil, babička Boženy Němcové je vždy ochotna poradit. Ta redukce vyrovnává rozdíly mezi postavami historickými, legendárními, literárními a samotným Járou Cimrmanem tak důkladně, že bychom se po představení mohli ptát podobně jako stará paní z Renčínova kresleného vtípu.*

České nebe v Cimrmanově pojetí připomíná školní kabinet, v němž postavy sestupují z obrazů a sádrové busty se dávají do řeči, jakmile učitel zamkne a odejde. Anebo ještě lépe: Cimrmanovo České nebe připomíná vnitřek lebký člověka, který maturoval před půl stoletím a nedovede už přesně rozlišit, co se naučil, co si vymyslel a co zažil.⁷

⁷ CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚRÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 2., dopl. V Praze: Paseka, 2010, s. 8-16. ISBN 978-80-7432-036-1

2. 2 filmový

Zdeněk Svěrák začínal na uměleckém poli coby divadelní autor a herec. Brzy se prosadil také ve sféře sledovanější a masovější - ve filmu a poté volně přešel i do jeho mladší sestry – televize.

Jáchyme, hod' ho do stroje: Zdeněk Svěrák s Ladislavem Smoljakem poprvé předvedli, jak to vypadá, když se cimrmanovská poetika aplikuje do filmu. Režisér Oldřich Lipský, znamenal v té době záruku kvality, a proto výsledkem nemohlo být nic jiného, než kultovní film, který zahájil řadu dnes již tradičních komedií.

Na samotě u lesa: vypointované dialogy, situace a příběh, který pohladí po srdci. To je pokračování tandemu Svěrák – Smoljak. Film Na samotě u lesa, který vznikl v roce 1976, se zapsal do zlatého fondu české kinematografie.

Ve stejném roce (1976) měl premiéru také film **Marečku, podejte mi pero**, který se zapsal do mysli diváků svým nezaměnitelným příběhem o studentech večerní školy, kteří svým chováním jakoby se vrátili do dob svého dospívání.

Vrchní, prchni!: nezapomenutelná a kultovní komedie z pera Zdeňka Svěráka, kterou v roce 1980 natočil Ladislav Smoljak.

„Hlavní hrdina, knihkupec Dalibor Vrána (Josef Abrahám), věru nemá lehké žití. Líbí se ženám, a ty se zase líbí jemu, a protože je Dalibor mužem činu, značnou část jeho poctivě nabytého výdělku polknou alimenty. Svou svízelnou finanční situaci se rozhodne vylepšit způsobem zcela originálním. Využije toho, že si jej lidé v restauracích kvůli jeho obleku často pletou s číšníkem, a začne inkasovat. Netrvá dlouho a stane se nepolapitelným fantomem pražských (a později i mimopražských) restaurací, postrachem liknavých číšníků. Je stále odvážnější a úspěšně se mu daří před manželkou (Libuše Šafránková) i okolím maskovat zdroj příjmů tvrzením, že si vydělává v nočních podnikcích hrou na housle. Na ty ale nikdy hrát neuměl. V Karlových Varech se mu podaří husarský kousek, když zorganizuje honičku místních

číšníků na sebe sama. Jenže, jak se říká, tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.

*Zajímavostí na tomto podařeném snímku bezpochyby je skutečnost, o níž se v době jeho vzniku i později nemluvilo – roli Dalibora Vrány měl původně hrát Petr Nárožný. Zdeněk Svěrák psal roli přímo pro něj. Tehdy se však postavil proti Ladislav Smoljak a do té doby sehraný tvůrčí tandem Smoljak – Svěrák se poprvé dostal do střetu. Zdeněk Svěrák musel chtít nechtě ustoupit. Vrání si zahrál Josef Abrahám.*⁸

A odkud přišel nápad s falešným vrchním? „Mě na tom bavila situace, kterou jsem zažil. Šel jsem na Malé Straně na večeri a měl jsem do divadla černý oblek a motýlka na seminář a rychle jsem se chtěl navečeřet. Přijdu do restaurace a tam se zvedli ruce a říkali: no konečně a mysleli si, že jsem vrchní. Já jsem si sedl a říkal jsem: hergot to by bylo dobré, že bych je zkasíroval. No a od tohoto nápadu jsem si říkal, tak to by bylo, zkusíme z toho udělat film a začal jsem psát,“ vypráví Zdeněk Svěrák.

V tom samém roce (1980) měl premiéru i film „**Trhák**“. Jednalo se o hudební komedii opět autorské dvojice Smoljak – Svěrák. Na první pohled se tento film může jevit jako další socialistická „šmíra“ poplatná době. Po podrobnějším zkoumání zjistíme, že jde naopak o jedinečnou parodii, ve které oko pozorného diváka objeví nejednu narážku na socialistický systém. Komédie, která pojednává o modernizaci české vesnice a patolízalství filmového štábu v čele s nedůvtipným režisérem, bohužel spatřila své světlo světa jen na krátkou dobu. Hvězdné herecké obsazení s Waldemarem Matuškou, Jurajem Kukurou i Janou Kratochvílovou, kteří se uchýlili do emigrace, zapříčinilo, že se snímek na dlouhou dobu uložil do pověstného trezoru.

Prolínají se tu příběhy filmového štábu s natáčením příběhů ze současné vesnice. „*Hlavní dějovou linii filmu tvoří láska místní učitelky Elišky (v podání Hany Zagorové) a chalupáře Pavla Lenského (v podání vždy šarmantního Juraje Kukury). Ta však dostává povážlivé trhliny nejen s příjezdem kladného*

⁸ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 77-78. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

hrdiny, pyrotechnika Ticháčka (Josef Abrahám), s nímž přichází do vsi nová hnojící metoda, ale i s postupným vyjevováním Lenského ne příliš chvályhodných charakterových vlastností.

Průběh samotného filmování zpestřují neustálé výtky scénáristy k režiséru Kohoutkovi (v podání Ladislava Smoljaka), poněvadž ten dává jeho „prostému“ vyprávění pořádně na frak. Vše ještě podtrhuje zuřivost producenta, jemuž se díky efektivním scénám nedostává financí. Stačí jen vzpomenout Kohoutkova slova „Jak takhle mávnu.....“, po nichž obrovská detonace zboří postavenou filmovou vesnici (tedy „potěmkinovskou“).

Písňe k trháku složili tehdejší hvězdy – Petr Skoumal, Vítězslav Hádl, Jaroslav Uhlíř a Karel Vágner. Texty je opatřil z větší části Zdeněk Borovec, také Zdeněk Svěrák, a poslední v řadě byl Pavel Žák.⁹

Vesničko má středisková: „komedie, která patří k našim nejoblíbenějším filmům. Přitom vznikla zcela náhodně. Jsou filmy, u nichž zlidoví jeden, dva, maximálně tři dialogy či průpovídky. V případě snímku Vesničko má středisková se dá hovořit o zlidovělém scénáři. Zdeněk Svěrák ho piloval několik let. Dá se říci, že představuje podstatu jeho přístupu k psaní. Obešel se bez dějového oblouku, zato prýští množstvím šťavnatých, přesně odpozorovaných postav a památnými dialogy.

Ve filmu se můžeme setkat se svérázným a okouzlujícím doktorem Skružným (Rudolf Hrušínský), řidičem družstevního nákladáku Pávkem a jeho závozníkem, mentálně zaostalým Otíkem, kterého všichni zneužívají, ale ke kterému se Pávek chová jako k vlastnímu. I když mu Otík ve své prostotě připravuje jeden malér za druhým. Dále poznáme primitivního a žárlivého hrubiána Turka (v podání Petra Čepka), jeho ženu Janu (v podání Libuše Šafránkové), zootechnika Kašpara, jejího milence (v podání Jana Hartla), akademického malíře Rybu (v podání Zdeňka Svěráka – tuto postavu si napsal sám pro sebe) a řadu dalších svérázných postaviček obývajících střediskovou obec Křečovice.

⁹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 77-78. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

Jejich osudy se proplétají v řadě komických i poněkud hořkých epizod obalujících hlavní motiv řidiče Pávka, který sice po řadě nehod odmítne jezdit s mentálně zaostalým Otíkem, ale pak přece jenom nedokáže stát stranou, když Pražák Rumlena, který má ve vesnici chalupu, zosnuje plán, jak se zbavit Otíka Rákosníka, neboť ředitel podniku, v němž Rumlena zastává funkci náměstka ředitele, projeví zájem o koupi Otíkovy chalupy po rodičích. Když má být Otík kvůli lukrativní nabídce poslán do Prahy do panelákové novostavby na nejmenovaném obrovském a anonymním sídlišti, kde se domy podobají jako vejce vejci ve své šedi a tvaru, a začít pracovat v podniku Kovodřevo, zasáhne a plán překaží.¹⁰

Vyvrcholení Menzelovy „české éry“, ale také Svěrákovy. Na svou dobu vykreslil Zdeněk Svěrák hodně otevřený obraz tzv. velkovesnice. Scénář symbolicky popisuje ukázkovou kolektivizovanou českou vesnici, jejíž obyvatelé žijí své malé, nenápadné a více méně nudné životy. Nádherná česká poetika, ve které se mísí dva prvky – humor a tragika. Přiměřené nemoralizující zamyšlení nad špatnými vlastnostmi, které přezívají mezi lidmi bez ohledu na dobu či postavení. Tento film nemilosrdně nastavuje zrcadlo české mentalitě a společnosti celkově – poeticky laděný doktor a jeho mentorsky laděný vztah k celé vsi, žárlivý cholerik, jeho žena a milenec.

Zdeněk Svěrák vzpomíná: „*první verze scénáře neprošla, na Barrandově ji odmítli. Byly tam filmové skupiny a dramaturgyně, která to dostala, řekla, že z toho nemůže být komedie, protože by se to vysmívalo retardovanému člověku. No a já jsem se právě zase svěřil Vaškovi Šaškovi. Říkal jsem: Václave, tohle mi řekli. A on si to přečetl a řekl, jestli chceš, tak já bych to převzal a věděl bych jak na to. No a řekl mi, že toho Otíka bych měl dělat jako takový lakmusový papírek, na kterém by se ukázalo, jak se kdo k tomuto chlapci chová, tak takový je. Když se chová špatně, tak je to grázl, když se chová dobře, pomáhá mu, tak je to dobrý člověk. No a tak jsem to podle té rady vzal. Ono, když píšete o člověku retardovaném a jste normální, tak se mu přeci nebudete vysmívat, to ani v té první verzi takto nebylo. Já si myslím, že humor může všude, ale jde o to, aby to bylo etické a aby to mělo svou míru.*“

¹⁰ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génus Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 82-84. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

Obecná škola: jde o první společný snímek Zdeňka a Jana Svěrákových z roku 1991.

Haló, haló! Školní hlášení. Naše škola získala několik vstupenek na divadelní představení Idiot. Rodiče, kteří chtějí vidět Idiota, nechť přijdou do ředitelny. Kdo by neznal tyto věty, které téměř zlidověly. Obecná škola se stala pokladem české kinematografie.

Zastavme se na chvíli u toho, jak vlastně vznikl tento veleúspěšný a slavný český film. „*Když jsme skončili film Jako jed, který jsem nenapsal, ve kterém jsem jenom hrál, tak natáčení končilo v Košicích a byla tzv. dotočná. Spíše to byla oslava, že jsme skončili. Jak jsme byli opilí, tak režisér Vít Olmer a kameraman Kopřiva, to byla taková dvojice, si vyprávěli historky ze školy a někdo řekl, že by bylo bezvadné zase napsat po dlouhé době film o škole, jako byli ti Študáci a kantoři a Cesta do hlubin študákovi duše, ty předválečné filmy. Tak jsem vyprávěl o svém učiteli a Olmer říkal, ať mu napíšu film o škole, o obecné škole, kam jsem chodil. A tak jsem mu to napsal. Začal jsem vzpomínat, že jsme měli zvláštního učitele, na kterého nemohu zapomenout. Na Barrandově byl takový úzus, že se nepsal rovnou scénář, ale mělo to fáze. První fáze byl námět, to bylo asi na deset stránek, pak filmová povídka, to bylo třeba tak na třicet stránek a teprve pak literární scénář. Čili já jsem ten námět přihlásil. Napíšete o čem to je a jaká by měla být hlavní zápletka a oni to schválí. Pak jsem psal filmovou povídku, ale formou dopisů. Já mám dramaturga Václava Šaška, který dramaturgoval všechny naše filmy. Dramaturg, to je vlastně takový člověk, kterému se scénárista svěruje jako takovému rádci a on vám s tím pomáhá. Takže jsem psal tomu Vaškovi: milý Vašku, chci napsat film o škole, měli jsme učitele, který byl takový a takový, první dopis byl. On mi napsal: to je dobré, napiš mi další. A tak asi v pěti dopisech jsem mu napsal, co jsem o tom věděl a on říkal, že to je slibné. Všechny zážitky ale nejsou moje, to pak sbíráte odevšud. Třeba to, jak děti olizují zábradlí jazyky, tak to vyprávěl kameraman Kopřiva, že to zažil, že měli ředitele, který vždy ohlásil, aby něco nedělali a oni to dělali. Takže to všechno, co jsem od známých pochytil, jaké oni měli zážitky, tak se tam do toho filmu nalilo. Ve chvíli, kdy už jsme vybírali hlavní představitele, tak Vít Olmer, který*

to měl točit, dostal nabídku natočit Tankový prapor a to byl drahý film a on tenkrát zatoužil udělat takový velký film a tohle nechtěl, ale neměl tolik odvahy, aby mi to řekl. Já jsem se to dozvěděl tak hloupě z Barrandova, že jestli vím, že Olmer to nechce točit. A já jsem jim říkal, že si to on sám objednal. Tak na Barrandově přišli s nápadem, co kdyby to natočil můj syn, když ted' absolvoval FAMU. Tak jsem říkal: no jo, ale on absolvoval dokument a ne hraný film. Já jsem se toho bál, ale riskli jsme to. A dopadlo to takhle výborně. Já ho mám nejradši z těch filmů.“, svěřil se mi Zdeněk Svěrák.

Po listopadu 1989, kdy se každé téma náhle zdálo staré a nezajímavé, napsal Zdeněk Svěrák příběh o malém Edovi, spolužácích a jejich třídě, do které nastoupí nový učitel, protože bývalá učitelka se zbláznila. Ve Svěrákově textu vidíme dobrý jízdní řád.

Nový učitel Igor Hnízdo, vysloužilý voják, nastoluje tvrdý režim, chodí do školy se zbraní a srší válečnými historkami. Této role se ujal legendární Jan Tříska, pro kterého to byla první poemigrační filmová příležitost. Učitel hnízdo si svým přístupem získá úctu malých darebů, avšak svou nákloností k mladým dívkám si zadělá na pořádné potíže a hrozí mu mravní postih. V té chvíli se ho jeho žáci nečekaně zastanou a to i přesto, že je fyzicky trestal rákoskou. Postupem času malý Eda poznává, že se silácké historky třídního učitele nezakládají na pravdě a jsou smyšlené. Nakonec přijde na to, že tím nejlepším vzorem je jeho vlastní otec.

Obecná škola pomohla Zdeňku Svěrákovi vrátit se do dětství. Film Oscarových rozměrů, který měl ambice, ale nezískal ho. Podle Svěráka hlavně proto, že takovému filmu nerozumí lidé na celém světě, oproti Koljovi, kterému porozumí všichni. Obecná škola je laskavá komedie s hvězdným obsazením, zasazená do poválečné doby. Je to film, který po revoluci nasadil vysokou laťku pro ostatní filmaře. Věvodí mu neopakovatelná atmosféra a jedinečný vtip. Příběh z konce války zaujme svou lidskostí a poetikou.

Kolja: v roce 1997 nám tento neopakovatelný a mistrovský kousek přinesl po 30 letech v pořadí třetí nejprestižnější a nejuznávanější filmovou cenu na světě, Oscara.

„Kolja způsobil neuvěřitelné. V polovině 90. let zela česká kina prázdnou, lidé raději seděli doma v křesle u videa. A náhle se stal zázrak – kina plnily statisíce diváků. Kolja přitáhl i lidi, kteří předtím nebyli v kině třeba deset let. „Chodí na něj i staré babičky,“ řekl Petr Zenkl z Agentury Space film. Jen za prvních patnáct dní od premiéry (15. Května 1996) ho po celé republice shlédlo 160 000 diváků.

Čím to, že trhal rekordy v návštěvnosti, sbíral domácí i zahraniční ceny jednu za druhou a dosáhl nakonec mety nejvyšší, zlaté sošky Oscara? Přitom jde vlastně o docela jednoduchý příběh.

Zapřisáhlý starý mládenec, violoncellista František Louka, který v důsledku politického průšvihů hraje místo ve filharmonii na pohřbech, dostane nabídku. Pokud se ožení s Ruskou, obdrží několik desítek tisíc korun. A to by mu umožnilo nejen opravit starý rodinný dům a vyhovět tak mamince, ale poříditi si také trabanta a zabránit tak věčným malérům, že při dopravě tramvají chodí na pohřby pozdě. Nabídka, která se mu zprvu zdá být absurdní, se později jeví jako lákavá a nakonec se stane skutkem. František Louka se však ze svých lehce nabytých statků dlouho bezstarostně netěší. Jeho novomanželka emigruje do západního Německa a nastanou mu svízele s úřady. A ještě k tomu onemocní a později dokonce zemře žena, která se až dosud starala o jejího synka Kolju. Starý mládenec se tak přes noc stane nechtěným otcem malého Rusa.“¹¹

V Koljovi hraje důležitou roli listopadová revoluce, s kterou se v českých filmech takzvaně roztrhl pytel, proto se scénárista musí zamyslet nad tím, jak ji vyobrazí, aby ve výsledku nevyzněla trapně. Zdeněk Svěrák se s tím popasoval chytře, film je připomínkou nevraživosti Čechů vůči Rusům. Vtipně líčí zákeřnost související s úřednickou netečností a lhostejností. Je to velmi nadčasový příběh, poukazuje na jeden z největších problémů světa – netoleranci národů. Hluboce lidský příběh, který ve svém nitru skrývá skutečné životní hodnoty.

Hlavním důvodem úspěšnosti filmu Kolja je nesporně mistrovství Zdeňka Svěráka jako herce i scénáristy a jeho syna režiséra Jana Svěráka.

¹¹ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 82-84. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

Svěrákovská poetika, humor a zejména slovanské jazykové hříčky. Kolju koupila pro americkou distribuci společnost Miramax, jež uvedla do kin například Tarantinovy filmy. Důsledkem bylo třítýdenní velké promo turné tandemu Svěrákových po Spojených státech, které financoval právě Miramax. V cizině se film ovšem jmenuje Kolya, protože v tuzemském přepisu by se vyslovoval jako „Koldža“. Kolja vznikl bezmála tři roky. Z toho dva zabrala práce na scénáři, který má přes 150 obrazů. Natáčení trvalo pouhých 56 dnů, začínalo se 21. srpna 1995, tedy v den 37. výročí invaze sovětských vojsk do Československa.

„Titulní postavu ztvárnil šestiletý Andrej Chalimon, kterého v jedné moskevské školce objevili castingoví specialisté režiséra Nikity Michalkova. Vedle Andreje se v epizodních rolích objevují Libuše Šafránková, Stella Zázvorková, Ondřej Vetchý, Ladislav Smoljak, Karel Heřmánek a také autor námětu Pavel Taussig coby starožitník.

Do světa byl Kolja poprvé vyslán v září 1996, a to na 53. Mezinárodní filmový festival do Benátek. Tam byl uveden v nesoutěžní sekci Corsia si sorpasso. Sklidil jednoznačný nadšený ohlas jak u diváků, tak kritiků. V říjnu začal sbírat ceny. Nejdříve získal cenu Grand Prix na 9. Mezinárodním filmovém festivalu v Tokiu a současně cenu za nejlepší scénář a cenu starosty města Tokio. V téže době byl na MFF v Madridu oceněn kameraman Vladimír Smutný a další cenu si odtud odnesl Zdeněk Svěrák za své „fotogenické kvality, které přispěly k výslednému dojmu filmového obrazu“. Zvláštní cena, ovšem uvážíme-li, že byla udělena v sekci věnované kameramanskému umění, už tak podivuhodná není.

Česká filmová a televizní akademie vybrala Kolju k prezentaci české kinematografie v soutěži o amerického Oscara v kategorii „Nejlepší cizojazyčný film“ pro rok 1996.

Ihned po premiéře v květnu 1996 se Kolja usadil na vrcholu žebříčku návštěvnosti a stal se doslova kasovním trhákem. Do konce září 1996 ho vidělo přes 600 000 diváků a na hrubých tržbách vydělal téměř 23 milionů korun.

A pak přišlo první velké překvapení. 20. ledna 1997 získal Kolja Zlatý globus za nejlepší neanglický mluvený film roku v anketě Asociace

zahraničních novinářů v Hollywoodu. Podle kritiků je udílení Zlatých globů uznávanou generálkou na cenu nejvyšší – Oscara.

Zdeněk Svěrák řekl, že Američané chápou film také jako „příjemnou učebnici historie a zeměpisu“. Dozvědí se něco o Praze a jak to vypadalo v ČR před revolucí. Cenu Zlatý globus považoval Svěrák za velmi důležitou: „Je to něco jako razítko kvality, které americký divák bere jako doporučení.“ Také proto byla obě newyorská představení vyprodaná. Po New Yorku a Los Angeles se Kolja od 7. února představil v San Diegu, Portlandu, Seattlu, Detroitu, Dallasu a na dalších jedenácti místech USA.

Snímek podpořila svými články i americká odborná kritika. „Je to v nejlepší tradici zábavný a dojmavý film,“ napsal o Koljovi The Wall Street Journal, jehož recenzent považuje film za téměř dokonalý.

The New York Times ocenil odzbrojující humor, jímž film spojuje světy svých dvou hrdinů, a milosrdně nesentimentální způsob líčení křehkých a hořkosladkých změn v životě hudebníka Louky. List připomíná, že Zdeněk Svěrák jako autor scénáře si nejlákavější roli ve filmu napsal sám pro sebe.

Počátkem března 1997 se Kolja dočkal dalšího významného ocenění, tentokrát na domácí půdě. Získal celkem sedm Českých lvů včetně Českého lva za scénář pro Zdeňka Svěráka. Nominaci na Českého lva pro nejlepšího herce však nezískal.

Český film Kolja získal po 28 letech od Menzelova úspěchu Ostře sledovaných vlaků zlatého Oscara za nejlepší film v neanglickém jazyce.

„Bylo to napínavý,“ svěřil se Zdeněk Svěrák v rozhovoru pro ČT1.

„Když už jsme získali Zlatý Globus, nevěřil jsem, že je možné mít tolik štěstí a obdržet ještě Oscara. Když mi říkali přátelé a novináři a mnoho členů akademie, že vyhraje, měl jsem pocit, že negativní názor by mi stejně neřekli. Když řekl moderátor Jack Valenti „Czech republic“, byl to pro mne nezapomenutelný zážitek.

Kolja obstál v konkurenci dalších čtyř nominovaných snímků z Ruska, Gruzie, Norska a Francie, přičemž podle filmových kritiků bylo vítězství zcela jednoznačné.“¹²

Tmavomodrý svět: v době, kdy se Kolja promítal po celém světě, začaly se Zdeňku Svěrákovi v hlavě rodit myšlenky na další scénář pro syna. Po pěti letech usilovné práce spatřil světlo světa Tmavomodrý svět. Jde o nejdražší, nejnákladnější a nejnáročnější film v historii české kinematografie. V tomto případě můžeme hovořit skutečně o českém velkofilmu.

Snímek Tmavomodrý svět měl po Koljovi „těžký umělecký život“. Zdeněk Svěrák čelil velkému tlaku ze strany kritické a divácké obce. Bude lepší než Kolja? Dostane také Oscara? Takové otázky doprovázely premiéru Tmavomodrého světa. Po jisté době bylo už jasné, že snímek Oscara nevyhraje, jelikož nedostal ani potřebnou nominaci. Ale to nesvědčí o tom, že by to byl horší film. Kolja diváky oslovuje a dojíká, trochu jednodušším způsobem citového vydírání, skoro až vykalkulovaným, což mimo jiné bylo kritiky Svěrákovi hojně vyčítáno. Samozřejmě existuje mnoho uhlů pohledu na věc. Ať tak či tak, o filmu Tmavomodrý svět můžeme s přehledem říci, že je jiný. Zdeněk Svěrák se nesnažil udělat napodobeninu Kolji. Plnil si své sny, jak už je u něho zvykem a napsal scénář o českých letcích, které tolik obdivuje a tím napomohl, aby se tato tematika válečných hrdinů zapsala do paměti českého národa. Jedná se o historicky zodpovědný scénář s komplikovanou evropskou koprodukcí, je komplexní, náročný, ambiciózní. V porovnání s Koljou můžeme říci, že je více dospělý, vážnější a působí serióznějším dojmem. Je to příběh o opravdových mužích a ne příliš lehké době.

Film disponoval vysokým rozpočtem, a proto si mohl dovolit tak technicky náročné scény jako například vykolejení vlaku. Tmavomodrý svět musel překonat konkurenci v podobě filmu Pearl Harbor z americké produkce Jerryho Bruckheimera.

„V rozhovoru pro Noviny Jičínska z 28. ledna 1998 pak Zdeněk Svěrák prozradil, jak vlastně vznikl nápad natočit film z prostředí válečných stíhačů. V době svého dětství totiž doslova hltal knížky o pilotech z druhé světové války,

¹² ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 82-84. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

což po něm zdědil jeho syn Jan. Oba se pak shodli v obdivu k letcům, což jednoho dne vyústilo v nápad natočit film.

A jaká je základní dějová linie snímku? Vypravěčem a hlavním hrdinou je český vojenský letec František Sláma v podání Ondřeje Vetchého, který pět let po konci druhé světové války sedí ve věznici na Mírově a vzpomíná na předešlých jedenáct let svého života. Jeho příběh začíná obsazením Československa německou armádou, kdy se Sláma rozhodne s dalším letcem, mladičkým osmnáctiletým Karlem Vojtíškem v podání Kryštofa Hádka, odejít do Anglie, aby se dali do služeb RAF. Mezi oběma muži je nejen vztah nadřízeného a podřízeného, ale i téměř otcovsko-synovské pouto. Za kanálem La Manche na české piloty nejdřív čeká tvrdý pozemní dril od výuky angličtiny až po nacvičování operací na obyčejných jízdách kolech na louce. Když už konečně Sláma s Vojtíškem vzlétnou, jejich harmonické souznění naruší osudová žena. Tajemná, plachá a neuvěřitelně hlubokýma očima obdařená Susan v podání Tary Fitzgerald se na venkovském sídle stará o děti evakuované z bombardovaného Londýna a zároveň čeká na svého rok nezvěstného manžela. Zatímco se do ní beznadějně zamiluje Vojtíšek, ona se bezhlavě oddá Slámovi (ten kvůli kamarádovi, dlouho odolává, ale nakonec podlehne). Když pravda vyjde najevo, vztah mezi oběma letci se samozřejmě velmi zkomplikuje, což přinese nejen rvačky, ale i obvinění, že se Vojtíšek v boji pokusil Slámu sestřelit.

V prvním plánu film nekončí vesele: Susan se vrátí její muž a ona svou válečnou lásku zapře. Sláma se vrací do vlasti sám, protože Vojtíšek zahyne, a nečeká tam na něj nikdo, ani jeho milá, kterou před léty opustil a která se mezitím vdala a porodila dceru, ale Mírov, kde mu ještě pře očima zemře soupeř z Anglie Jan Machatý v podání Oldřicha Kaisera.

*Film je především velkou poctou hrdinství českých příslušníků britského letectva, jakýmsi částečným splněním národního dluhu vůči nim. Přestože je v něm řada bojových scén, je to především epický příběh o vztazích mezi lidmi ve výjimečných situacích.*¹³

¹³ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 82-84. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

Vratné Lahve: film měl být natáčen již v roce 2003, ale Jan Svěrák původní otcův scénář odmítl s tím, že není dost upřímný, Zdeněk Svěrák napsal několik verzí a až v roce 2006 se začalo natáčet.

Hlavním hrdinou je učitel v důchodu, který si sežene brigádnickou práci ve výkupu lahví v supermarketu. Je to velmi osobní, smutno-veselý příběh o podzimu života. Zdeněk Svěrák vykreslil období života nejednoho muže stříbrných skrání a řídnoucích vlasů. Směsice životních pravd, které v dnešní kinematografii působí velmi osvěžujícím dojmem.

Sám Zdeněk Svěrák mi k tomu řekl následující: *„On je takový citař, bych řekl. Má rád, když je film dojemný. Já to mám taky rád, ale běda, když si to zjednodušujete, tak to nechce. A proto byly ty naše spory o filmu Vratné láhve. To byl poslední film, který jsme spolu dělali. Chtěl, aby ten film zaznamenal upřímně, jaké to je, když je člověk padesát let s jednou manželkou. Mně se do toho nechtělo, protože to je odkrývání takových důvěrných věcí, a co žena, když já budu upřímný, co tomu řekne. Takže mně se do toho nechtělo a ten film nebyl podle jeho gusta. Nebyl dost otevřený a upřímný. Nešel na dřev. A tak jsme si dali rok pauzu. Pak jsem mu to udělal upřímnější.“*

Na Českých lvech 2007 získaly Cenu za režii pro Jana Svěráka, Cenu za scénář pro Zdeňka Svěráka a Cenu za divácky nejúspěšnější film.

2. 3 literární

- **Knihy pro dospělé**

Povídky: laskavá knížka protkaná jemným humorem, tak typickým pro jejího autora. Nakladatelství Fragment vydalo knihu Zdeňka Svěráka nazvanou prostě Povídky v roce 2008. Ihned, po uvedení na trh, se tato kniha ocitla na předních místech žebříčků nejprodávanějších knih. Celá sbírka obsahuje deset povídek: Horká neděle, Za Přemkem Baštýřem, Tetřev, Divačka, Ruslan a Ludmila, Ivanka a Lenin, Vltava, Natáčecí den, Podvodník a Fotograf, které najdete na 112 stranách. Některé jsou napsány Ich formou (a to nejen z pohledu autora). Většinu povídek, napsal Zdeněk Svěrák v letech 2004 – 2007. Ta nejstarší byla

sepsána v roce 1966 a nejnovější pak v roce 2008. Pečlivě vykonstruovaná pointa a autorova radost ze samotného vyprávění příběhu je základ, který se objevuje i u Svěrákových filmových a divadelních scénářů, jde tedy o jakýsi společný znak jeho autorské tvorby. V povídkách jsou hlavními hrdiny, výstižněji antihrdiny, často postavy, které jako byste už odněkud znali: nešťastlivci a zoufalci, naivky a neoblíbenci, ale ve směr to jsou všechno slušní lidé, kteří vám jsou sympatičtí svou opravdovostí. Vždy se bez vlastního přičinění dostanou do svízelné situace, která nekončí jinak než úsměvně. Všechny příběhy vám připadají tak dobře známé a povědomé, jako byste si je vytrpěli vy sami. Proto je tak snadné vžít se do pocitů hlavních hrdinů a pořádně od srdce se zasmát.

Nechybí ani jemně lechtivé pasáže, kterým se Svěrák nikdy nevyhýbal a které vycházejí z mužského záletnictví, stejně tak se zde setkáte i s motivem stáří a obdobím normalizace, kterému se s hořko-sladkou chutí, my Češi, vždy zasmějeme.

Zdeněk Svěrák v úvodu knihy píše, že si splnil svůj mladický sen, když se stal autorem svých vlastních povídek. Kéž by si své sny plnil častěji! Po přečtení Povídek je vám tak zvláště příjemně na duši a hned se vám na tomto světě lépe dýchá. Vždyť kdo z nás nebyl alespoň jednou v životě rozpačitý, navýsost trapný, nemotorný nebo neúspěšný? Uvědomíte si, že nejste sami, kterým se v životě nedaří, že nejste jediní, kdo je ostatním pro smích. A to je dobře! S dokonalostí by přeci nebyla taková sranda! Ta pravá, důvěrně známá a milá Svěrákovská.

Nové povídky: v roce 2010 znovu dokázal povídkový žánr, že ačkoliv z našich novinkových knižních pultů téměř vymizel, je u čtenářů velmi oblíbený. V dnešní době je, bohužel, pokládán za žánr nižší, hodící se více než pro knižní vydání, spíše do různých časopiseckých nebo novinových listů. A přitom mistry v tomto oboru byli vždy ti největší spisovatelé, jmenujme za všechny Karla Čapka a jeho Povídky z jedné a druhé kapsy. Nutno říci, že Zdeněk Svěrák jako prozaik opět obstál na výbornou, za což může jeho velký vypravěčský apetit, ale také velká pozorovatelská schopnost. V úvodu knihy přirovnává své psaní Nových povídek k obalování pecky třešňovou dužinou.

Vyslechne historku a vezme si z ní to nejdůležitější, ale také nejvtipnější a dodá jeho pověstný humoristický šmrnc, který následně v povídce předvede.

Vysokou laťku nasazuje Svěrák hned v první vánoční povídce Betlémské světlo, která nás zavede do duše retardovaného chlapce, který tráví čas v chráněné dílně. Jeho rodiče jsou věřící lidé a od toho se také příběh odvíjí. Čtenář má slzy na krajíčku, když se syn dožaduje svých rodičů, že chce také mobil, protože ho mají všichni a všichni si telefonují. I zde jsou společné prvky se Svěrákovými filmovými scénáři a sice, jeho kritiky velmi často vyčítaná, hra na city. Ale v tomto případě mu to ani nemůžete mít za zlé, protože si uvědomíte, jak lehké bytí někdy může být a zažijete si jednoduché štěstí a volnomyšlenkářský svět mentálně postižených lidí. V určité míře je to velmi osvobozující.

Ostatní povídky jsou podle očekávání opět velmi vtipné. Ale také, a to už mimo očekávání, erotičtější a niternější, co se emocí týče. Více se zde otevírá bolest a téma stárí. Nostalgicky se vzpomíná na věci, které jsme ztratily, a už se nám nikdy nevrátí. Zdeněk Svěrák umí dělat z lidských věcí věci ještě lidštější. Hýří vtipem a moudrým humorem. Čtenářům se v knize více otevírá a zpovídá svou mysl.

„Pane, chovejte se slušně a polibte mi prdel.“ Po přečtení této věty ze Svěrákových Nových povídek se zamyslíte, jestli i slušný člověk může použít sprostá slova. A já odpovídám, že ano. Pokud s nimi autor umí zacházet, záměrně je lacině neklade do textu, ale naopak šetří s nimi jako s vzácným kořením, pak je to dokonce žádoucí. V některých situacích tato slova prostě sedí, a pokud bychom je nahrazovali společensky korektnějšími výrazy, bylo by to spíše na škodu.

Sbírka tentokrát obsahuje devět povídek: Betlémské světlo, Sraz naší třídy, Nákup, O slušném taxikáři, Ve vlaku, Ujetá láska, Lázně Mokřady, Dubnová povídka a Dvojí vidění.

Vratné lahve: v roce 2007 se rozhodl Zdeněk Svěrák vydat, jak on sám říká „těsto“ z něhož byl uhněten film Vratné lahve. Nechává nás nahlédnout do jeho autorské kuchyně, která nese osvědčenou značku Otec a syn.

- **Knihy pro děti**

Jaké je to asi v Čudu: v roce 2003 vyšla v nakladatelství Fragment kniha o 96 stranách, která je určena především dětem ve věku od 7 let. Knížku plnou povídek, pohádek a známých textů Zdeňka Svěráka doplňují líbivé obrázky ilustrované Vlastou Baránkovou. Sám autor se hravě zamýšlí nad tím, jaké je to asi v Čudu, prozrazuje čtenáři, proč se malému Bohouškovi říká Radovan a jaké vtipy zná pan Dufek.

Samotné pohádky jsou krásně česky psané, jak jsme u Zdeňka Svěráka zvyklí a vstupují do dětské hlavičky plné fantazie, kterou rozvíjejí, dávají jí správný směr a přivádí ji k různým myšlenkám. Povídky mají výchovný a vzdělávací potenciál, přičemž jsou velmi zábavně napsané. Autor si v nich až dětinsky pohrává s českým jazykem, což knihu pro děti činí originální a poutavou.

Dalším pokračováním Radovanových dobrodružství jsou knihy **Radovanovy radovánky – Jak se Radovan naučil hvízdát a další a Radovanovy radovánky – Jak vyzrát na motýli a další příhody**, které existují také v televizní večerníčkové podobě.

Radovanovy radovánky – Jak vyzrát na motýli a další příhody: večerníčkové příběhy, které napsal Zdeněk Svěrák, jsou v knižní podobě velmi atraktivní. Barevně nápaditou knihu ilustroval Zdeněk Smetana, má 60 stran, obsahuje 6 pohádek pro děti od 6 let a je v pevné vazbě.

Hlavní postavou je zahradnický chlapeček Bohoušek, kterému říkají Radovan. Jak už jeho přezdívka napovídá, je to veselý kluk, který se neustále z něčeho raduje, je přátelský, má rád své rodiče, pejska Kvika a kamarádku Kateřinu. Radovanův tatínek je zahradník, proto celá rodina bydlí v zahradnickém domku. Radovan se každý den na něco nového těší a zažívá spoustu dobrodružství. Jednotlivé příběhy na sebe volně navazují. V pohádkách jsou citována známá přísloví, která následně Radovanovi tatínek vysvětluje. V každém příběhu vystupuje zlověstný kluk, který se jmenuje Hugo a pokaždé ztropí nějakou špatnost. Dětská čtenáři tak mohou posoudit dobro a zlo. Dalšími tématy pro děti jsou ekologie, příroda, zvířátka, pospolitá rodina. Pohádkové příběhy jsou realistické a poučné, mírně psychologicky laděné.

Zdeněk Svěrák se v neposlední řadě vryl do paměti dětí i dospělých svými hudebními texty. K této příležitosti vydal knihy plné písniček, na kterých spolupracoval se svým kolegou a kamarádem Jaroslavem Uhlířem. Autoři vybrali to nejlepší ze své tvorby, texty doplnili o noty a akordy, ke kterým přispěla svými obrázky ilustrátorka Vlasta Baránková. Zde uvádím jejich tituly: **Když je pěkné počasí, Když se zamiluje kůň, Mám v hlavě myš Lenku a Písničky o zvířatech.**

3 HEREC

3. 1 divadelní

Divadlo Jára Cimrmana je založeno na amatérském herectví. Myšlenka, že se Zdeněk Svěrák stane divadelním hercem, vznikla čistě náhodou. Stal se hercem, i když jím nechtěl být, myslel si, že to není možné, protože byl velký trémista a ani paměť neměl nijak vynikající. Když ve škole říkal básničku, tak se mu třásl hlas, doma mu to šlo, ale jak byl na stupínku, tak dostal „knedlík“. Život vám přistrčí do cesty lidi, kteří něco způsobí. Například, když Zdeněk Svěrák udělal zkoušky na Vysokou pedagogickou školu, setkal se na ní s Ladislavem Smoljakem, který vedl dramatický soubor. Miloň Čepelka ho zase dostal do rozhlasu z učitelství, tam se setkal se Šebánkem a psali spolu a on přišel na nápad udělat divadlo, ve kterém budou sami neherci, nikdo tam nebude profesionální herec.

Zdeněk Svěrák pokračuje ve vyprávění: *„Čili to je dobré, já nebudu mít strach, že budu před někým, kdo umí hrát, protože já to neumím. Všichni jsme na tom stejně. No a tak jsme založili tohle amatérské divadlo, které využívalo toho neherectví. Ale zase náhoda tomu chtěla, kdyby býval ten Jirka napsal včas svou hru, tak nevznikly naše semináře, ty vznikly z nouze, my jsme chtěli hrát dvě jednoaktové hry a jelikož ta jedna nebyla hotová, tak jsme to museli něčím vyplnit. Tak náhoda tomu chtěla a my jsme si říkali: no my o tom autorovi budeme přednášet, co dělal, jaké měl názory a tak. Uděláme přednášky a po přestávce bude hra, ale zase aniž jsme tušili, tak jsme si tím vlastně připravili půdu pro to amatérské hraní, to neumění.“*

V Divadle Jára Cimrmana v podstatě hrají stylem: podívejte se, my jsme vědci, my nejsme žádní herci, my vám řekneme, co jsme vypátrali a pak se pokusíme tu hru sehrát, ale jen pokusíme. A to dává veliké výhody, lidé od nich nečekají herectví. Vědci nám předvedou, co dovedou. A na tomto základě je vystavěno divadelní herectví Zdeňka Svěráka i jeho kolegů z Divadla Jára Cimrmana a přináší jim tento přístup úspěch. Avšak jednu nevýhodu to také má, neprofesionálními herci nezůstane moc dlouho, pokud každý den hrajete.

Ať chcete nebo nechcete, vy se na tom jevišti časem otkááte, čili dnes nemůžeme říci s naprostou jistotou, že Zdeněk Svěrák a jeho kolegové jsou úplní neherci. Pravdou je, že v současné době má Divadlo Jára Cimrmana i několik školených herců, po smrti Ladislava Smoljaka ho nahradil vynikající herec Mirek Táborský z Divadla v Dlouhé, který to má při hraní Cimrmanových her těžší, musí se krotit, kdyby mezi Cimrmany přišel na začátku, tak by čněl. V současné době je celý herecký soubor na stejné úrovni.

3. 2 filmový

K filmu se, jako herec, dostal Zdeněk Svěrák přes divadlo.

„Režisér Lipský v prvních filmech chtěl, když už tedy hraju divadlo a píšu humor, tak abych tam v malých rolích vystoupil. Takže mě a Láďu Smoljaka přinutil, abychom hráli ve filmu Jáchyme hod' ho do stroje. Láďa šéfa autoservisu a já podnikového psychologa. V druhém filmu jsme zase hráli dva záky v první řadě, Tuček a Šlajs. No a postupně jsme dostávali větší a větší úkoly.“, říká Zdeněk Svěrák.

Filmové herectví Zdeňka Svěráka se od toho divadelního velmi liší. Kamera odhalí každou faleš, každé neumětelství. Ve Svěrákových prvních filmech je znát mírná herecká neprofesionalita, kamera je k němu neúprosná, ještě jsou vidět mírné herecké nedostatky a působí nepřirozeně. S blížící se padesátkou Zdeňka Svěráka (1986) vznikají dva filmy v režii Víta Olmera. Oba se zabývají tematikou krize středního věku.

Prvním byla hořká komedie **Co je vám, doktore?**, kde si Zdeněk Svěrák zahrál hlavní roli zubaře Bohuslava Burdy, kterého sužují ubíjející stereotypy každodenního života. Film představuje útěk před všední realitou do vysněného idylického života v přírodě. „Chci žít tak, abych dělal radost sobě i druhým“, tak zní výstižná věta pro tento film, je to jistá psychologická studie člověka, tematická nadčasovost a poselství, které donutí nejednoho diváka k zamyšlení se nad životem.

Druhým filmem byl **Jako jed**. Ústřední postavou je inženýr, který je sice úspěšný v práci, avšak v jeho soukromí je to přesně naopak. Má pocit, že v jeho věku mu život proklouzává mezi prsty. Dobrým lékem a řešením tzv.

druhé mízy se jeví milostné románky, kterých si bohatě dopřává. V roli působí Zdeněk Svěrák příjemně, můžeme ho zde sledovat v pro něj velmi neobvyklé roli „Casanovi“. Tento film je ukázkou Svěrákova filmového nehereckého herectví. Melancholickou příchuť filmu dodává znervózňující hudba, období podzimu a převážně ruční kamera. Celé pojetí filmu naznačuje, že tvůrci se snaží podat hlubší svědectví o nelehké době socialismu, disfunkčnost mezilidských vztahů slouží jako reálný příklad.

Postupem času se Zdeněk Svěrák leccos naučil a v dalších filmech již neplatí, že by hrál neprofesionálně či neherecky. Uvědomil si následující: v divadle musí vyloženě řvát. Před kamerou si toto nemůže dovolit. Ve filmových rolích se stal Zdeněk Svěrák niternějším, věrohodnějším. Může šeptat a kamera mu vidí do očí, ve kterých se odráží, co si právě myslí. V divadle musí pořád křičet, i když říká něco, co se v životě většinou nekřičí. Na jevišti není kamera, která by řekla, aby se diváci zrovna teď dívali na něho. Zdeněk Svěrák na sebe musí tu pozornost strhnout sám. Kdežto ve filmu kamera udělá detail a nic jiného nevidíte. Svěrákovy herecké schopnosti jsou velmi rozmanité, doslova mu neuvěřitelně sluší detail kamery, umí prožívat, své vnitřní pocity má v očích, zrcadlí v nich, co dělá a co se u něj v duši právě odehrává. Určitým způsobem by se dalo říci, že ve filmu se musí více snažit a to také dělá. Působí pravdivěji.

4 SPOLEČENSKY ANGAŽOVANÝ TVŮRCE – HUMANISTA

Zdeněk Svěrák podporuje dobrou věc. V říjnu 1994 založil společně se Svazem paraplegiků poradenské a rehabilitační centrum pro vozíčkáře po poranění míchy Centrum Paraple.

„Na svých webových stránkách Centrum Paraple uvádí, že je obecně prospěšnou společností, pomáhá lidem ochrnutým po poškození míchy následkem úrazu nebo onemocnění v průběhu života a jejich rodinám překonat těžkou životní situaci a najít cestu dál.

Dále přibližuje svůj cíl, tím je návrat člověka s poškozením míchy zpět do plného života.

Činnosti, kterými Centrum Paraple pomáhá vozíčkářům s poškozením míchy jsou: zlepšení fyzického a psychického stavu, dosáhnout co největší samostatnosti a nezávislosti, vrátit se k rodině, věnovat se zájmům a koníčkům, vrátit se do zaměstnání.

Poskytují lidem s poškozením míchy a jejich rodinám poradenské a sociálně rehabilitační služby.

Usilují o podporu veřejnosti pro lidi na vozíku s poškozením míchy, o informování veřejnosti o této problematice, o dostupnost kvalitní odborné zdravotní péče pro tyto spoluobčany.

Věří, že po poranění míchy, ochrnutí a ztrátě či omezení původní možnosti pohybu i poškození dalších funkcí organismu kvalitní a aktivní život člověka se zdravotním postižením nekončí. Další uplatnění, úspěšný nový start, využití předpokladů však ve velké míře závisí na podpoře a pomoci okolí – rodiny, ale také odborných pracovníků z oblasti léčebné, sociální a pracovní rehabilitace.

Člověk na vozíku se potýká s množstvím nejrůznějších bariér. Některé překoná sám, často je ale odkázán na pomoc lidí kolem sebe. “¹⁴

¹⁴ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 82-84. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

„Centrum Paraple usiluje o to, abychom všichni vnímali vozíčkáře jako rovnoprávné členy společnosti a pomáhali jim toto právo uplatnit.

Historie: v říjnu 1994 Zdeněk Svěrák společně s občanským sdružením Svaz paraplegiků otevřel Centrum Paraple v pronajaté ¼ budovy bývalých jeslí v Praze 10, Ovčárské ulici. V roce 1998 Svaz paraplegiků získal pro činnost Centra Paraple budovu do vlastnictví. Dále v letech 1998 – 2000 začala přestavba budovy pro potřeby Centra Paraple (získáno rehabilitační i kancelářské zázemí, 9 pokojů s 22 lůžky, kavárna, bazén, dílna, klubovna pro klienty spojená s PC učebnou). Rok 2009 představoval přístavbu křídla budovy (získáno dalších 5 pokojů s 11 lůžky, velká dílna na úpravu a opravy pomůcek, posilovna, samostatná PC učebna, konzultační místnosti, sklady). V červenci 2010 Zdeněk Svěrák požádal Valnou hromadu Svazu paraplegiků o souhlas se založením samostatného právního subjektu – obecně prospěšné společnosti Centrum Paraple s tím, že Centrum Paraple, o.p.s. založí 2 spoluzakladatelé – Zdeněk Svěrák a občanské sdružení Svaz paraplegiků. Záměr byl schválen.

Díky podpoře Zdeňka Svěráka, díky pochopení médií – zejména České televize a Českého rozhlasu a díky pomoci veřejnosti se podařilo vybudovat poradenské a rehabilitační centrum, které při poskytování svých služeb vychází z odborných zkušeností a znalostí terapeutů z České republiky i ze zahraničí a současně z vlastních zkušeností lidí na vozíku.

Pro veřejnost Centrum Paraple připravuje několik projektů, spřátelené společnosti pak realizují partnerské projekty, jejich cílem je získat podporu veřejnosti lidem s poškozením míchy a finanční prostředky na poskytování pomoci. Dále pak podporuje některé sportovní, kulturní a jiné projekty významné pro vozíčkáře.¹⁵

Na mou otázku, jak se Zdeněk Svěrák dostal k charitativní činnosti, odpovídá: „Neštěstí mého kamaráda Kašpara způsobilo, že jsem se začal zajímat o vozíčkáře. Předtím jsem je viděl jako každý jiný, prostě jsem viděl člověka na vozíku a říkal jsem si: chudák. Jan Kašpar byl kulisákem a pak se stal hercem a dobrým. Je tomu už dvaadvacet let, kdy najednou spadl ze stromu a přerazil si páteř. A tak se najednou dostanete do situace, kdy máte

¹⁵ ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, s. 82-84. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8

spolupracovníka, kamaráda, který má takovýto problém a vy si uvědomíte, co všechno může a nemůže, jak asi je nešťastný, jak se s tím vyrovnává. No a první, co jsme udělali, to jsme dobře udělali, bylo, že jsme mu řekli, ještě když byl v nemocnici, nemysli si, že tím jsi přestal hrát, ty budeš na jevišti a budeš mít sedací role, hned jsme mu je vyjmenovali. To zřejmě všude nejde, kdyby pracoval někde jinde, tak by asi o to zaměstnání přišel, ale my jsme měli několik rolí, kde se vůbec nepoznalo, že to hraje člověk na vozíku. Třeba v pohádce Dlouhý, široký a bystrozraký, děd Vševěd, ten pořád sedí. Takže jsme ho přikryli dekou a on hrál děda Vševěda. V Blaníku, tam je písař, který sedí za stolem, kde také nikdo nepoznal, že je to vozíčkář. To byly první fáze a my jsme ho tak jako v obavách skrývali. Ani se nechodil klanět, nejezdil, protože jsme říkali: víš, oni by lidi hned: jé on je na vozíku a začali by tě litovat. No ale on najednou řekl, já se chci klanět, co je na tom, že jsem na vozíku, ať vidí. No a tak se začal klanět a chvíli tam bylo ježišmarja, ale pak tím víc tleskali, jakože podívej se, on nás tady bavil a sám má takovéto trable. No a pak jsme mu začali psát role, kde ten vozík byl vidět. Dokonce jsme je pojmenovali docela surově: zvědavý invalida Jirka Karásek. Takže jsme z toho vlastně udělali přednost, ale jako že je to samozřejmé, no tak někdo chodí a někdo nemůže chodit, ale to neznamená, že by nemohl hrát divadlo. No a pak jsem se dostal k tomu, že jsme založili centrum Paraple a já jsem začal vybírat peníze, aby se mohlo postavit.“

O svých aktivitách pro centrum Paraple neboli vozíčkáře (paraplegiky) Zdeněk Svěrák řekl: „Moje funkce se jmenuje prezident správní rady centra Paraple, tzn. člověk, který zodpovídá za to, že vybrané peníze budou použity na účel, na který je deklarováno. A ta rada, ta správní rada je složená z takových důvěryhodných tváří. Třeba Marek Eben tam sedí, pan profesor Pafko, ten co operoval pana prezidenta Havla, pan docent Kolář, ten se zase stará o všechny naše reprezentanty, sportovce, když se jim něco stane, třeba Jágr, atd. Čili jsou to záruky, že ty peníze jsou hlídané, že je nikdo nemůže zpronevěřit. No a mým praktickým úkolem je na svůj obličej vybírat peníze, jednou za rok v té dobročinné televizní akademii. Na centrum Paraple, na to jsem hrdý jako na celek. Když tam přijedu a vidím tu budovu, která je krásná, což byly původně

normální jesle na sídlišti a my jsme z toho udělali obrovské sociálně zdravotní zařízení, které má šedesát zaměstnanců. Takže vždy, když tam přijedu, si říkám: tak vidíš, o tohle ses zasloužil.“

PRAKTICKÁ ČÁST

5 ROZHOVOR

Tázající: Karolina Tesařová

Odpovídající: Zdeněk Svěrák

- **Otázka:** Vy jste původním povoláním vystudovaný pedagog, co vám tato profese dávala a naopak brala?
- **Odpověď:** Já jsem to šel studovat proto, abych se dozvěděl o české literatuře a abych se naučil bezchybně psát, protože jsem chtěl být spisovatelem a domníval jsem se, že učitelství mi to umožní, ale jelikož jsem měl jenom jeden obor a to je český jazyk a literatura (to se tenkrát studovalo sólo, nic k tomu), tak jsem se brzy topil v opravách slohových prací a diktátů a na psaní jsem neměl čas. Proto jsem to opustil. Jinak mě toto povolání docela bavilo. Zejména, když jsem přišel učit na gymnázium, kde už se člověk nemusel starat o kázeň, tak jako na normální, tenkrát osmiletce. Tam jsem měl potíže s tím udržet kázeň, protože jsem zapomněl, že učitel musí být přísný nebo musí tu přísnost hrát.
- **Otázka:** V letech 1961 až 1969 jste pracoval jako redaktor Československého rozhlasu. V pořadu Vinárna u Pavouka jste začal uplatňovat Váš humor a zde je také počátek Vaší mystifikační myšlenky Járy Cimrmana. V čem myslíte, že tkví úspěch mystifikace?
- **Odpověď:** Mystifikace je různá, mystifikace je vlastně obelhávání, i sňatkový podvodník je mystifikátor. Kdežto my tu mystifikaci používáme zvláštním způsobem, tím, že chceme, aby ten klam byl odhalen, protože když není odhalen, tak se nedostaví smích. Kdo přijde do našeho divadla a věří tomu, že Cimrman byl a že to všechno udělal, tak se možná leccos dozví, ale nezasměje se. Čili je to mystifikace ve službách humoru. Úspěch asi tkví v tom, že dojde k takové společné hře, dohodě

mezi divákem, posluchačem, divákem a hercem, že oba vědí, ale hrají si na to, že nevědí, oni vědí, že to není pravda, ale hrají si na to, že to pravda je a asi je na tom baví, jak je to udělané, že to je říkané s vážnou tváří, ne přehnaně, s civilně vážnou tváří a že třeba v případě Cimrmana je ten vymyšlený hrdina docela uměle zasazený mezi ty existující velikány, že jsme ho tam do té historie vpašovali a to je na tom asi baví, že je to šikovně udělané a že by to tak mohlo být. Nesmí to být moc, nesmíme tomu Cimrmanovi dávat neuvěřitelné vlastnosti, musí to být na takové hranici uvěřitelná, tak ta hra nás asi na tom baví obě strany.

- Otázka: Za svůj život jste tvořil hned několik slavných dvojic, co se profese týče. Je pro Vás důležité mít při tvorbě někoho blízkého, kdo poradí, popravdě zkritizuje a přijde s vlastními nápady?
- Odpověď: Máte pravdu, že jsem hrál v několika dvojicích. Ve dvojici s Jiřím Šebánkem jsem začal Vinárnu u Pavouka a to se musí sejít dva lidé, kterým to podobně myslí, ale ne stejně, oni musí mít podobný smysl pro humor, jenom podobný. Třeba Jirka měl smysl pro černější humor než já, drastičtější, ale to nevadí, ale musíte si v tomhle sednout. S Jiřím Šebánkem byla moje první dvojice a pak jsem dělal ve dvojici s Ladislavem Smoljakem, to bylo nejdéle, přes čtyřicet let. S Jaroslavem Uhlířem děláme písničky a také jsem něco napsal ve dvojici s Miloňem Čepelkou, pár věcí pro televizi a pro rádio. No je to taková práce, zvláště v oblasti humoru je to výhodné, že jeden druhému jste vlastně prvním divákem, prvním posluchačem toho nápadu a na něm se dá vyzkoušet, jestli je to vtipné nebo ne. Když Jirka něco řekl nebo Láďa a já jsem se tomu zasmál, tak věděli, že se tomu asi zasměje i někdo jiný, ale přišli jsme na to hlavně s Láďou Smoljakem po té dlouholeté spolupráci, že výhoda té dvojice je v tom, když se před sebou nestydí, když už

ví o svých kvalitách. Třeba ze začátku to nešlo, protože když já jsem dostal nějaký blbý nápad, o kterém jsem si nebyl jistý, jestli není pubertální nebo hloupý, tak jsem mu ho neřekl, aby on si neřekl: to jsem si teda vybral partáka. Když jsme věděli, že nějaké ty kvality máme, tak jsme se nestyděli a říkali jsme i voloviny a to je na tom právě to zvláštní, že ta blbost, kterou řeknete a říkáte si, že to asi zavrhne, tak on vám najednou řekne: to ne, ale co tohle. Takže kdybych tu hloupost neřekl, to lepší by nevzniklo.

- Otázka: Takže radši jste tvořil s někým než sám? Je to těžší tvořit sám?
- Odpověď: Tak obojí má svoje pro a svoje proti. U toho tvoření ve dvojici bylo už problémem, jak jsme byli zaměstnanější a zaměstnanější, najít dny na psaní, abychom měli oba čas. Každý má své starosti, čili to tam bylo kolikrát rušivé, že jsme psali a jeden musel zařizovat své rodinné záležitosti nebo telefony, atd. Kdežto když píšete sám, tak si můžete ten čas naplánovat na kdykoliv a záleží na tom co, třeba ty povídky, které teď píš, ty se píš lépe samotnému člověku. Nedovedu si představit, že bychom psali ve dvojici povídku, protože ta povídka vyžaduje jakousi niternost, je to vlastně, jako bych psal dopis jednomu člověku, čili jsem takový upřímnější, zabývám se tam věcmi, které bych třeba pro divadla nedělal, nezveřejnil, je to jiné psaní.
- Otázka: Svobodnější?
- Odpověď: Svým způsobem svobodnější, protože vám do toho nikdo nemluví, jen ten redaktor nebo redaktorka, která má tu knížku na zodpovědnost. Ale já mám to štěstí, že mě většinou redaktorka třeba pochválí nebo řekne, že se jí to líbí. A to já potřebuji asi jako každý. Já si myslím, že ta pochvala je nejen ve výchově, ale i v tomhle tvůrčím procesu důležitější, než kritika.
- Otázka: Takže nerad slyšíte kritiku?
- Odpověď: Tak ono také, kdo rád slyší kritiku.

- Otázka: Dnes už si to k Vám asi nikdo nedovolí?
- Odpověď: Ale to ano, třeba můj syn si dovolí hodně.
- Otázka: Vzpomenete si na okamžik, kdy už jste si mohl také trochu dupnout při psaní scénářů u nějakého filmu? Kdy jste nebyl nikým omezován?
- Odpověď: No u filmu si moc dupat nemůžete, protože když je to tak, jak to režisér nechce točit, tak to nebude točit. Takže nejvíce konfliktů jsem zažil právě se synem, který je výborný a kdyby nebyl, tak bych na ty jeho výtky nedal, ale když víte, že napíšete třeba obraz, vám se líbí a on vám řekne: já ti nevím, táto, proč bych tohle točil, mě to vůbec nezajímá. Tak co s tím? Musíte napsat něco jiného.
- Otázka: A třeba u Tmavomodrého světa. Tam už jste měl volnější rozpočet nebo to vlastně záleží na režisérovi?
- Odpověď: Ne, o peníze já se nestarám, já píši.
- Otázka: Já jsem totiž někde četla, že právě u tohoto filmu jste se cítil svobodně při psaní scénáře, že to bylo na objednávku po Koljovi.
- Odpověď: No takhle, po Koljovi, když dostal Oscara, tak jsme si mysleli, že nám ta americká společnost pomůže s dalším filmem, že nám to zafinancuje, ale ono to tak nebylo a pak se ukázalo, že chystali podobný film Pearl Harbor o pilotech, čili pracovali spíše na tom, než aby dávali peníze do tohoto vlastně konkurenčního filmu. Takže se museli sehnat peníze jinde a ne v Americe. No a tam to o penězích bylo tak, že to byl nejdražší film, který jsme dělali a že Honza mě třeba nutil, abych vypustil scénu, kdy naši stíhači přepadnou vlak, protože je moc drahá. No a já jsem jako scénárista na tom trval, protože tam jde o to, že pak ten jeden pilot zachrání, vlastně přistane kvůli tomu, co mu shořelo letadlo a vezme ho na palubu, na klín vlastně a já jsem to tam potřeboval, aby se tam to kamarádství ukázalo, protože oni jsou zamilovaní do stejné ženy. No a pro toho

jednoho by bylo snažší, kdyby tam ten druhý zůstal, pokud jde o tu lásku a on přesto pro něj přistane a riskuje a zachrání ho. Tak Honza takovou drahou scénu natočil, a když to natočil, tak mi zavolał a říkal: tak to máš hotové, když jsi to tak chtěl, ale stálo to tolik, jako celý Kolja.

- Otázka: Co pro Vás znamená spolupráce s Vaším synem?
- Odpověď: Je to nádherné, občas všechny útrapy, které jsem s ním zažil, s tou jeho důkladností, on je na rozdíl ode mě velice sveřepí v tom, aby ta práce byla dokonalá, nesnese polovičatost, prostě tohle je krásné, to budu točit a dám tomu všechny síly, co mám, ale všechny, protože on když točí film, tak nežije pro nic jiného. Rodina to odskáče, protože on žije jenom tím filmem a to mu schramstne asi dva roky života a on si je toho vědom a říká si: mám-li strávit dva roky života a to nejlepší věk, na nějaké věci, tak to musí stát za to a to od vás vyžaduje, abyste mu napsal něco, co stojí za to. Takže to je náročné a on od člověka vyžaduje, aby to bylo nejen vtípné, ale aby to bylo upřímné, silné. On je takový citař, bych řekl. Má rád, když je film dojemný. Já to mám taky rád, ale běda, když si to zjednodušujete, tak to nechce. A proto byly ty naše spory o filmu Vratné láhve. To byl poslední film, který jsme spolu dělali. Chtěl, aby ten film zaznamenal upřímně, jaké to je, když je člověk padesát let s jednou manželkou. Mně se do toho nechtělo, protože to je odkrývání takových důvěrných věcí, a co žena, když já budu upřímný, co tomu řekne. Takže mně se do toho nechtělo a ten film nebyl podle jeho gusta. Nebyl dost otevřený a upřímný. Nešel na dřev. A tak jsme si dali rok pauzu. Pak jsem mu to udělal upřímnější.
- Otázka: Bylo to pro Vás těžké se takto otevřít?
- Odpověď: Ano.

- Otázka: Teď se přesuneme k divadlu. V divadle Jára Cimrmana jste započal spolupráci se svým kolegou Smoljakem. Prozradíte, jakým způsobem probíhalo vaše vzájemné doplňování při psaní scénářů?
- Odpověď: My jsme začali na výzvu jednoho barrandovského dramaturga, který chodil k nám do divadla, tak jsme začali Cimrmanovskou látkou, jmenovalo se to Sedm zásad inspektora Trachty a to byla Vražda v salónním kupé. No ale tenkrát to ten hlavní dramaturg zatrhl, neměli o takovou dobu vůbec zájem a takový humor. Tak jsme napsali film ze současnosti Jáchyme hod' ho do stroje a tam jsme psali s takovým strachem. Když nikdy nenapíšete žádný film a je to váš první, má to být komedie, tak máte pořád strach, že tam je málo legrace a tak jsme jednu scénu za druhou pumpovali: tak a ještě tohle a aby to bylo vtipné. Později jsme si říkali, že jsme s tím měli šetřit, protože by to bylo možná na dva filmy, i ty dávky, co jsme tam dávali. No, ale byl to film, který měl tenkrát neobyčejný úspěch, a my jsme se z toho radovali. Já vím, že jsme po představení několikrát zašli i na konec filmu do kina Blaník na Václavském náměstí, abychom slyšeli, jak se lidé smějí a jestli to má úspěch. Rád jsem chodil tou pasáží, kde byla pokladna a viděl jsem frontu na náš film. Čili to jsou takové zážitky, které člověku lichotí, dodávají vám chuť do další práce. To bylo s režisérem Lipským a potom jsme pro něj napsali druhý film, to byl Marečku podejte mi pero. Na rozdíl od toho Jáchyma jsme už začali užívat svých životních zkušeností, tzn. učitelských. Oba jsme byli kantoři a oba jsme měli zkušenost s žáky, staršími než jsme my. Oba jsme učili pracující, kromě toho, že jsme učili na normálních gymnáziích, tak taky byla třída, kde byli lidé starší než my, kteří vstali a báli se nás. To bylo zvláštní. Takže tam už se ten život do toho filmu trochu dostal a nejvíce se pak dostal do třetího filmu, to byl Na samotě u lesa a tam jsme čerpali ze

svých zkušeností chalupářů Pražáků, kteří chtějí mít na venkově chalupu. Oba jsme i sháněli chalupu, abychom ji měli dohromady a to shánění jsme v tom filmu zobrazili a to byl první film, kde jsme přišli na to, že komedie nemusí být jenom legrační a že může mít i vážné stránky. Ten děda Komárek je v podstatě dojemný. To už je v těch dalších filmech pořad. Ta práce byla taková doplňující, jeden druhého jsme inspirovali a tam se také vlastně zúročilo nebo ukázalo se jako výhodou, že oba jsme každý trochu jiný. Láďa vystudoval matiku, fyziku a já češtinu. Takže každý jsme se na to dívali z té své profesní stránky. Ale Láďa měl od začátku touhu být režisérem, nebýt scénáristou, čili on už to viděl, jako film, já jsem to viděl spíše jako literaturu, ale on říkal: to bude báječná scéna, já kdybych to točil, tak bych věděl, jak na to. A jednoho dne se mu ten sen splnil, nejdříve udělal film Kulový blesk pod dohledem Zdeňka Podskalského, ale pak už dělal samostatný film, podle mého scénáře Vrchní, prchni a tam se ukázalo, že je to opravdu talent. Už se to ukázalo při Kulovém blesku, který já mám hrozně rád, to je, myslím, výborná komedie. No, ale ten první samostatný film Vrchní, prchni, to bych řekl, že vystříhl a udělal to líp než ten scénář, protože ten scénář je taková anekdota.

- Otázka: Při poslední scéně filmu Vrchní, prchni se člověku zželí pana Vrány, protože je to takový malý knihkupec, chudák, který si nadělal hodně dětí a chce je dobře uživit a vlastně využil takové nevinné náhody, která mu sama přišla do cesty. Je to tedy kritika společnosti vzhledem k množství kriminálních, kteří dělají trestuhodnější činy, a my tu zavíráme lidi, kteří k tomu přišli omylem?
- Odpověď: Takhle já nepřemýšlím. Já si myslím, že nejsem sám, kdo takhle nepřemýšlí. Mě na tom zajímá hlavně legrace a říkám si: však ono se z toho nějaké poslání samo vyklube.
- Otázka: Takže to neděláte se záměrem někoho poučit?

- Odpověď: Ne, nikdy. Mě na tom bavila situace, kterou jsem zažil. Šel jsem na Malé Straně na večeři a měl jsem do divadla černý oblek a motýlka na seminář a rychle jsem se chtěl navečeřet. Přijdu do restaurace a tam se zvedli ruce a říkali: no konečně a mysleli si, že jsem vrchní. Já jsem si sedl a říkal jsem: heřgot to by bylo dobré, že bych je zkasíroval. No a od tohoto nápadu jsem si říkal, tak to by bylo, zkusíme z toho udělat film a začal jsem psát. Tam vyhledáváte komické situace, a co z toho pak vyjde, o to už se tak moc nestarám. Já doufám, že něco z toho vyjde takového, co jste říkala, že si to lidé nějak zobecní, najdou si v tom poselství. Každý film někomu říká nějaké poselství a třeba někomu i jiné než druhému, ale podle mě autor se o to nemá moc starat, jinak mu z toho vyjde schéma, jinak mu z toho vyjde takový plakát, jako dělejte tohle, nedělejte tohle.
- Otázka: Takže nemáte takové ty pedagogické sklony v psaní scénářů, že byste chtěl ještě někoho poučovat?
- Odpověď: Ne, to nemám. Takové sklony mám, když se něco dozvím, tak to každému chci říkat, abych ho poučil, ale ve filmech to, doufám, nemám.
- Otázka: Divadlo Járy Cimrmana se vyznačuje inteligentním humorem, přesto se až rošťácky neubráníte občasným sprostým slovům, jak jde vůbec toto dohromady?
- Odpověď: Jazyk a celou slovní zásobu přirovnávám k takovému prádelníku se spoustou šuplat, nahoře jsou takové ty vznosné výrazy, jako např. ušlechtilost, rozšafný. A dole, čím jdeme níž, tím je to takové nižší a v tom spodním jsou tyto vulgarismy a ty do toho jazyka patří, jako hnůj patří na pole. A když si chcete ulevit, když vás někdo naštvě, tak sáhnete do té spodní zásuvky a tam najdete to pravé slovo. Neřeknete, ty jsi mě teda naštvál, ale řeknete, nasral, protože to naštvál vám tak nepomůže, ale neřeknete, ty jsi hloupý, ale ty jsi debil, ty jsi kretén. Rozumíte mi, nebudu do té zásuvky moc sahat. To všechno patří do

uměleckého díla, ale kdybyste toho zneužívala, tak my jsme říkali: v každé hře bude jeden šrapnel, my jsme tomu říkali šrapnel. To bude nečekané, protože o tom Cimrmanovi se mluví kolikrát archaicky a takovým odborným stylem a najednou lup, nečekaně, co to řekli. Takže v každé hře budou jeden nebo dva takovéto šrapnely, protože je to zaručené, že se lidé leknou a je to překvapení a je to zaručený smích, ale kdyby toho bylo moc, tak to začne smrdět. Je to ošklivé. Čili to byla naše poetická zásada, nebát se těch slov.

- **Otázka:** Vaše hry v Divadle Járy Cimrmana jdou napříč generacemi, jako jedno z mála divadel se můžete pochlubit i mladým publikem. Vysvětlujete si čím to je?
- **Odpověď:** No, já pro to nějaké vysvětlení mám, ale nevím, jestli je správné. Ono se ukazuje, že humor stárne, ale stárne daleko pomaleji než my. Neboli je možné, že vy, která jste nebyla na světě, když jsme to psali, to vezmete ještě jako legraci. Otázka je, co vaše děti, možná už ne nebo jejich děti. Humor stárne, řeknete si: no tak to dělali Cimrmani, to už je humor pro naše rodiče. No, ale my jsme v situaci, kdy ten humor ještě zasahuje generaci našich vnoučat a je to úžasný pocit, když se tou dírou v oponě podíváte, kdo dnes přišel a vidíte tam takovéhle tváře, mladé a jen málo těch šedivých a plešatých. Říkáte si, že je to bezvadné, my hrajeme pro další a další generaci. Pěkné je to, když se dědovi nevysmívají, ale smějí se, jak je humorný.
- **Otázka:** Ještě když jste zakládali divadlo, tak krátce po té jste si zahrávali s obecnstvem jako kočka s myší, vlastně někteří Vám to snědly i s navijákem. Bylo lehčí hrát pro takovéto publikum nebo teď, když už pomalu odříkávají jednotlivé repliky? Co je pro Vás zajímavější?
- **Odpověď:** Ono to nikdy nebylo tak, že by publikum věřilo tomu, co říkáme. Je pravda, že zpočátku ten Cimrman nebyl tak známý, ale neměli jsme tak širokou obec, měli jsme studenty,

pražské intelektuály. Tam v té Malostranské besedě to je krcálek, tam se vejde asi tak sto dvacet lidí, podobně Reduta, kde jsme hráli, to byly malé sály. Tady máme dvě stě čtyřicet sedadel a to je tak akorát. Vždycky to byli lidé, kteří už tušili nebo věděli na čem je to založené, když tam zabloudil někdo, kdo to nevěděl, tak měl smůlu. Víím, že jsem byl přítomen, že tam byla nějaká Bulharka, která se učila česky a ta ostatní utišovala, že se chce o tom Cimrmanovi něco dozvědět a oni jí pořád ruší, že se smějí, tak to byli ale výjimky. Nebo jsme hráli pro zemědělce v lázních, Františkových lázních a oni se domnívali, že jdou na opravdivou operetu a najednou tam slyšeli neškolené hlasy a museli vyslechnout hodiny přednášek, tak to bylo pro ně nestravitelné. V Praze jsme hráli prostě pro publikum, které vědělo, o co jde, od začátku. Možná, že to způsobili i ty filmy, které jsme hráli, že se ta obec postupně rozšiřovala, až se teď nedá vůbec říci, že jsme divadlo pro intelektuály nebo jenom pro studenty. Já si myslím, že jsme divadlo pro lidi, kteří jsou nějakým způsobem chytrí, nemusí být vzdělání, chytrí a mají rádi, když ten humor mohou spoluvytvářet, mají rádi ten náš způsob, že jim dáme jenom dvě informace a oni si mezi nimi musí ten spoj udělat sami. Já tomu říkám, že se tam spojí dva momenty, jeden se jmenuje „aha“ a druhý „haha“.

- Otázka: Spousta lidí zastává názor, že šedesátá léta byla v kultuře něco výjimečného, neopakovatelného. Souhlasíte s tím?
- Odpověď: To je pravda. On si to člověk nedovede přestavit, když to nezažil. Toto je tzv. tání, politické oteplování. Po těch krutých padesátých letech najednou přišla doba, kdy co bylo zakázáno, najednou bylo povoleno a té společnosti se zdálo, že se otepluje, tak takový celospolečenský pocit to v těch šedesátých letech byl. To bylo pod tou hlavičkou

Československá socialistická republika a vedoucí strany také, ale zároveň se už do té strany dostali lidé, kteří nebyli tak tupí, byla tam spousta chytrých lidí, kteří se stali třeba řediteli divadel. Takže to byl ten důvod, taková vyhladovělost, že vznikla filmová vlna šedesátých let, že všechna ta malá divadla jako Semafor, my, Činohra a jiné, že právě vznikly v těch šedesátých letech, jako když zasvíti sluníčko a vyrazí petrklíče.

- **Otázka:** Vaším filmům je často vyčítáno, že moc hrají na city. Sám jste se přiznal, že i shlédnutí Vašeho vlastního filmu, Vás dokáže dojmout. Proč je pro Vás důležité mít takové okamžiky ve svých filmech?
- **Odpověď:** Protože to tak v životě je a když je to jenom k smíchu, tak to není pravda a když je to jenom k pláči, tak to není taky pravda. Pravda je tam, kde jsou obě tyto stránky života a proto to asi mám takhle rád. Protože on také ten humor na smutném pozadí lépe vykvete. Sama víte, když je vám úzko nebo jste z něčeho nešťastná, tak drobné zrnko humoru vám stačí zvednout náladu. No, a kdyby nebylo toho předchozího stavu, tak ten humor tak nefunguje, není tak léčivý, není co léčit.
- **Otázka:** Film Kolja získal Oscara, ale i řadu dalších ocenění, co pro Vás vůbec znamenají?
- **Odpověď:** Tak ty sošky, ti Lvy a Oskari, to je vždy takové slavnostní ocenění vaší práce, asi jako když dostanete hezkou známku ve škole, ale ten Oskar má takovou prestižní cenu, že stačí, když ho dostanete jednou za život. Protože ona americká akademie neocení jen tak nějaký film, to musí být film, který je po řemeslné stránce dokonalý a přitom je srozumitelný po celé planetě. Proto třeba Kolja Oscara dostal a Obecná škola, která byla nominovaná, ho nedostala, protože příběh Kolji, tomu rozuměli Eskymáci, Indiáni i my. Kdežto u Obecné školy, tam je třeba znát trošku poválečnou situaci i u nás, kdy jedna totalita skončila a druhá ještě nebyla a v té mezeře se ten film odehrává.

A to víme jenom my nebo takhle to naplno vnímá člověk, který to zažil, ale i vy už to můžete vnímat, když třeba znáte českou historii. Takže ten Oskar je takový štendl: to teda jsi udělal film, jste udělali, protože to vždy dělá více lidí.

- Otázka: Vy jste říkal že, když jste byli v kině v Americe, tak se lidé smáli v místech, kde jste to nečekali a zase naopak, že to vlastně pochopili po svém.
- Odpověď: Každý ten divák reaguje po svém. Některý okamžik je vtipný, ale je vtipný jenom pro nás a ty Američany nezasáhne, viz. třeba, když ten Louka přijde a vidí, na podlaze složenky, tenkrát byly zelené složenky a když jste přišla domů a bylo jich tam tolik, tak jste věděla, že musíte zaplatit to a to a to, čili on řekne: složenky, krávy jedny zelený nenažraný. No to nemůže Američan, který platí všechno kreditkartou pochopit, takže tam bylo ticho. No a čemu se smáli na rozdíl od českých diváků, to si nevzpomínám, že by tam něco takového bylo.
- Otázka: Ve Fejetonu s názvem O humoru popisujete, že je to určitý revanš od Boha za to, že musíme žít s vědomím, že umřeme. Co pro Vás vlastně znamená humor?
- Odpověď: Humor je pro mě důležitější než politika a je pro mě důležitý tak jako kyslík. Když dlouho nezažiji nebo neslyším nic veselého, tak mám takový deficit, jako je spánkový deficit, tak to mám, když nebyla dlouho sranda a každý to tak asi nemá. Jsou lidé, kteří třeba nemají smysl pro humor, těch je mi líto, protože jsou o hodně připraveni, ale neměli by do toho humoru kafrat. Jsou lidé, kteří hodnotí humor a přitom pro něj nemají smysl. Takže je to právě jediná obrana. Já to mám zformulované. Humor je jediný důstojný způsob, jak bojovat předem ztracenou bitvu. Naše bitva je předem ztracená, my všichni umřeme a neubráníme se nemocem, smutku, odchodu našich nejbližších, ale ten humor proti tomu bojuje a i s tím, že ten boj je marný, že nezvítězíme, tak stojí za to.

- **Otázka:** V dalším Fejetonu s názvem O jménech vysvětlujete svou zálibu v příjmeních. Má to něco společného s Vaším jménem a s tím, že jste druhý Zdeněk Vašich rodičů?
- **Odpověď:** Tak s tím, že jsem druhý Zdeněk mých rodičů, to společného nic nemá. To byla taková zvláštnost, že v té Obecné škole říkám, že jsem náhradník, že u nás se říkalo první Zdeněk a druhý Zdeněk. Vyprávěli mi o něm: první Zdeněček, když mu bylo tolik, tak řekl tohle, a jak byl chytrý, čili já jsem tu byl náhradník, ale proto, že nechtěli, aby se mi něco stalo, podobně jako tomu mému bráškovvi, že vlastně dostal otravu krve, tak proto na mě byli tak super opatrní. My jsme vlastně žili v takové oáze, oplocené, moji rodiče bydleli v zaměstnaneckých domech u té elektrárny v Praze na Bohdalcí, která byla celá oplocená, čili my jsme nemohli utéci nikam, my jsme byli ve velkém prostoru, ale v chráněném a také proto je ta péče: Zdeno, prosím tě, ať nepiješ, když jsi uhoněný, počkej, prosím tě, nechod' támhle, tam by se ti mohlo stát tohle. Já jsem byl chovaný, jak ve vatičce a to mělo za následek, že jsem potom, když mě vypustili třeba na letní tábor, tak já jsem se mohl ustýskat, já pořád brečel a psal jsem domů, ať odlepí známku, a když jí odlepili, tak pod ní bylo napsáno: přijed'te si pro mě. Mělo to své nevýhody, no a proto já jsem takový přecitlivělý. Mám nejen rád legraci, ale hodně věcí mě dojíhá.
- **Otázka:** Jak vlastně nahlížíte na média ať už seriózní nebo bulvární tisk?
- **Odpověď:** Jestli něco z duše nenávidím, tak je to bulvární tisk. To je takový vřed na demokracii. To, že se toto smí, je škoda a mám s nimi zkušenosti a vždy jsou neblahé. Ten, kdo se stane zaměstnancem tohoto pokleslého média, s tím nechci komunikovat, když mi zavolají.
- **Otázka:** Takže vůbec neposkytujete rozhovory?

- Odpověď: Ne, když řekne, že je z tohoto plátku, tak řeknu: slečno, promiňte, ale až budete zaměstnaná jinde, tak mi zavolejte. Je mi jich líto, že jiné zaměstnání nenašli.

6 DOTAZNÍK

6.1 mediální obraz Zdeňka Svěráka

- výzkum neboli dotazník jsem zadala internetové stránky www.vyplnto.cz
- průměrná doba vyplňování byla: 00.02:41
- počet otázek: 17
- respondenti měli odpovídat na základě dojmů, které mají z médií o Zdeňku Svěrákovi

Přehled otázek:

1. Jste:

- respondenti měli možnost vybrat ze dvou odpovědí
 - Muž
 - Žena

2. Vyplňte váš věk:

- respondenti měli k dispozici volné textové pole, kam napsali číslici

3. Zajímáte se o kulturní dění?

- respondenti měli možnost vybrat ze dvou odpovědí
 - Ano
 - Ne

4. Sledujete média?

- respondenti měli možnost vybrat ze dvou odpovědí
 - Ano
 - Ne

5. Vnímáte Zdeňka Svěráka spíše jako:

- respondenti měli možnost vybrat ze čtyř odpovědí
 - Herce
 - Scénáristu
 - Literáta

- Textaře písní

6. Nejčastěji se o Zdeňku Svěrákovi píše s jakým jeho přínosem české společnosti?

- respondenti měli možnost vybrat z pěti odpovědí

- Scénáře k filmům
- Jára Cimrman a jeho divadlo
- Paraple-dobročinná činnost
- Literární tvorba (knihy pro děti a pro dospělé)
- Písně

7. Myslíte, že Zdeněk Svěrák je v médiích hodnocen spíše:

- respondenti měli možnost vybrat ze dvou odpovědí

- Objektivně- názor skutečný proti pouze míněnému (faktický, věcný, předmětný)
- Subjektivně- z osobního hlediska (jednostranný názor, nevěcný, předpojatý, zaujatý)

8. Filmy Zdeňka Svěráka bývají v médiích spíše:

- respondenti měli možnost vybrat ze čtyř odpovědí

- Kritizovány
- Nadhodnocovány
- Chváleny
- Nedoceněny

9. Zdeněk Svěrák je v médiích prezentován jako:

- respondenti měli možnost vybrat ze tří odpovědí

- Inteligentní umělec, kterého bychom si měli vážit
- Všeuměl, který neumí nic pořádně
- Lidumil s morálními zásadami

10. Zdeněk Svěrák v médiích vystupuje:

- respondenti měli možnost vybrat ze čtyř odpovědí

- Až moc často
- Často
- Občas

- Vůbec

11. Zdeněk Svěrák se podle vás objevuje nejčastěji na jaké televizní stanici?

- respondenti měli možnost vybrat z pěti odpovědí

- ČT 1
- ČT 2
- ČT 24
- Nova
- Prima

12. Verbální projev Zdeňka Svěráka v médiích je?

- respondenti měli možnost vybrat z 10 odpovědí, z toho museli zvolit alespoň jednu

- Příjemný
- Inteligentní
- Humorný
- Zábavný
- Kultivovaný (vytříbený, užívající vybrané způsoby)
- Nepříjemný
- Hloupý
- Trapný
- Nudný
- Vulgární

13. Myslíte, že Zdeněk Svěrák v rámci své osoby:

- respondenti měli možnost vybrat ze dvou odpovědí

- Umí dát o sobě vědět prostřednictvím médií (například: při uvádění nového filmu do kin, vydávání nové knihy)
- Neumí dát o sobě vědět prostřednictvím médií (například: nikdy nevím o tom, že jde jeho nový film do kin a ani neregistruji vydávání nové knihy)

14. O Zdeňka Svěráka se více zajímají:

- respondenti měli možnost vybrat ze dvou odpovědí

- Seriózní média
- Bulvární média

15. Myslíte, že na internetu je dostatek informací o Zdeňku Svěrákovi?

- respondenti měli možnost vybrat ze tří odpovědí

- Ano
- Ne, uvítal/a bych více informací
- Nezajímám se až natolik o tuto osobnost, proto nevím

16. Bydlím v (vyberte kraj):

- respondenti měli možnost vybrat ze třinácti odpovědí

- Hlavní město Praha
- Středočeský
- Jihočeský
- Plzeňský
- Karlovarský
- Ústecký
- Liberecký
- Královehradecký
- Pardubický
- Vysočina
- Jihomoravský
- Olomoucký
- Zlínský
- Moravskoslezský

17. Mé vzdělání:

- respondenti měli možnost vybrat z pěti odpovědí

- Základní
- Střední odborné vzdělání s vyučením
- Střední vzdělání s maturitou
- Vyšší odborná škola
- Vysoká škola

6. 2 výsledky

Informace o průzkumu

Veřejná adresa <http://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/medialni-vysledku-obraz-zdenka-sverak/>
Počet responsí: 114× (max. 500×)
Typ: veřejný průzkum, schválena propagace

Základní údaje o provedeném průzkumu

Autor průzkumu:	Karolina Tesařová
Šetření:	09. 03. 2012 - 12. 03. 2012
Počet respondentů:	114
Počet otázek (max/průměr):	17 / 17
Použité ochrany:	žádné
Zobrazení otázek:	celý dotazník najednou
Návratnost dotazníků:	83,9 %

Návratnost dotazníků je dána poměrem vyplněných a zobrazených dotazníků. Jedná se o orientační údaj, který nebere v potaz ty oslovené respondenty, kteří ani nezobrazili úvodní text (neklikli na odkaz na dotazník).
Průměrná doba vyplňování: 00.02:41

Úvodní informace zveřejněné respondentům

Budu velice ráda, když mi pomůžete s mým dotazníkem. Otázky se týkají vnímání Zdeňka Svěráka prostřednictvím médií. Vyplňování nezabere více jak 2 minuty.

Všem děkuji za vyplnění.

Instrukce pro vyplnění dotazníku (nápověda)

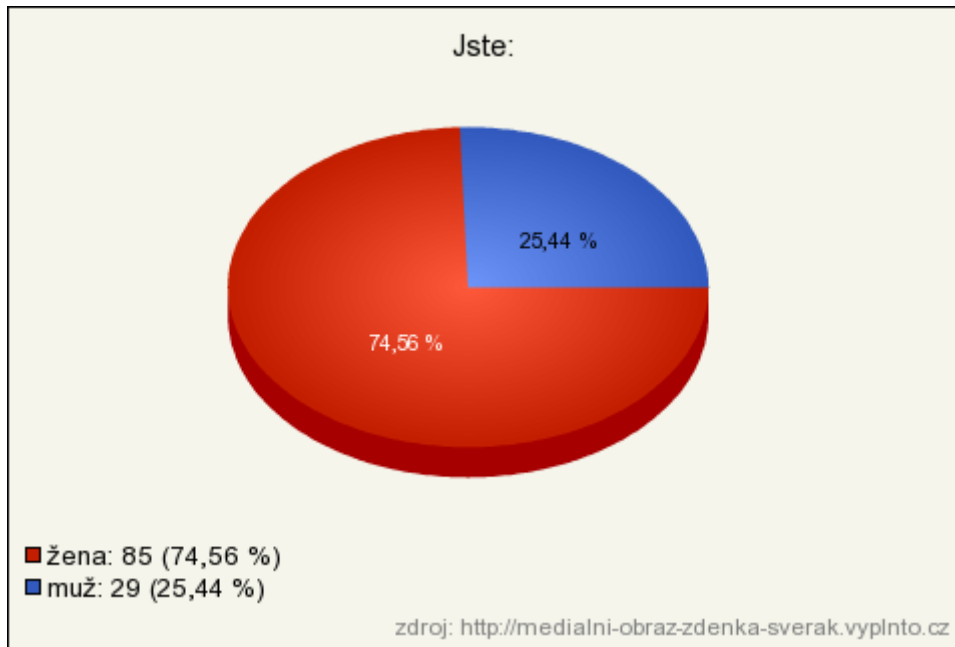
Otázky vyplňujte na základě vašich dojmů z médií.

Odpovědi respondentů

1. Jste:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Žena	85	74,56 %	74,56 %	✓ ✗
Muž	29	25,44 %	25,44 %	✓ ✗

Obrázek 1

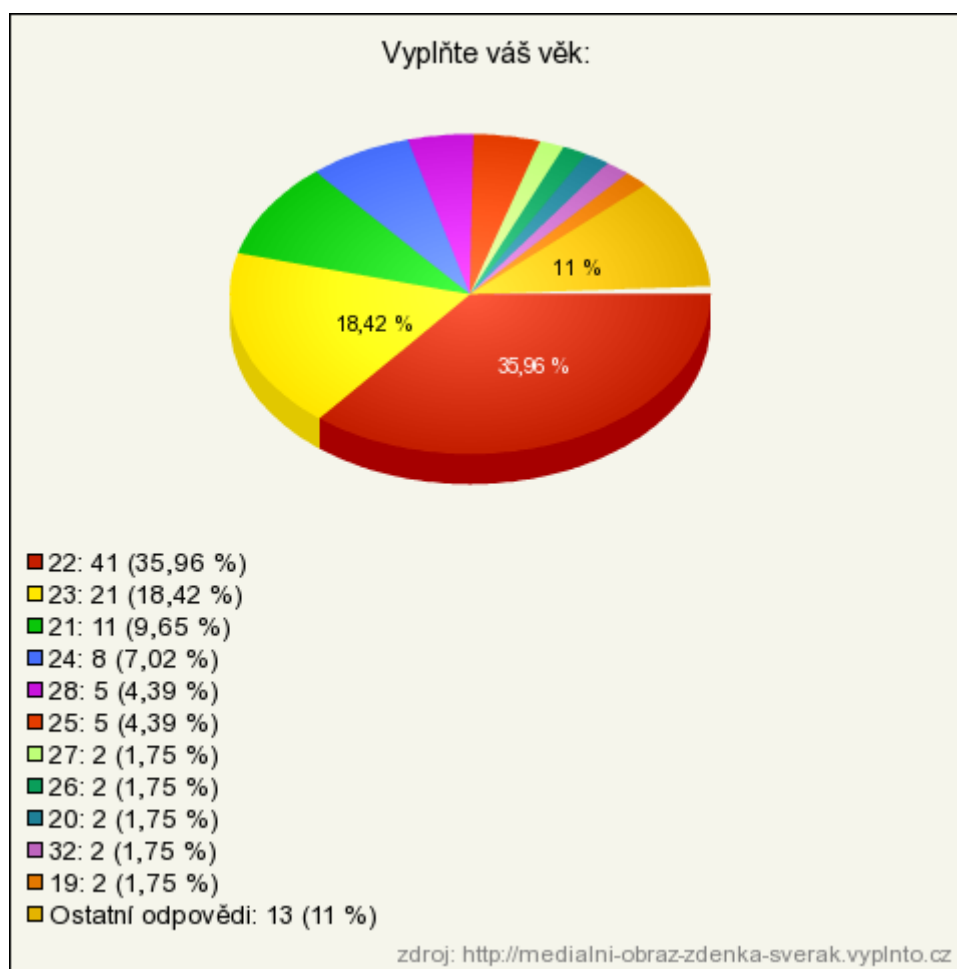
2. Vyplňte váš věk:

Povinná otázka, respondent musel napsat číselnou odpověď.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
22	41	35,96 %	35,96 %	✓ ✗
23	21	18,42 %	18,42 %	✓ ✗
21	11	9,65 %	9,65 %	✓ ✗
24	8	7,02 %	7,02 %	✓ ✗
28	5	4,39 %	4,39 %	✓ ✗
25	5	4,39 %	4,39 %	✓ ✗
27	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
26	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
20	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
32	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
ostatní odpovědi	15	13,16 %	13,16 %	

Statistická data byla pro následující výpočty očištěna o 5 % hodnot z každé strany.

Statistická poloha	Hodnota
Průměr:	23.66
Minimum:	20
Maximum:	38
Variační rozpětí:	18
Rozptyl:	10.36
Směrodatná odchylka:	3.22
Medián:	22
Modus:	22

Obrázek 2

3. Zajímáte se o kulturní dění?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Ano	99	86,84 %	86,84 %	✓ ✗
Ne	15	13,16 %	13,16 %	✓ ✗

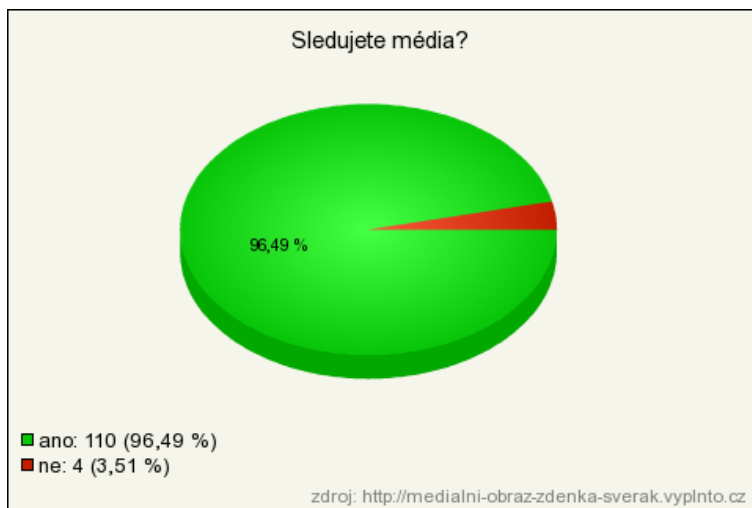

Obrázek 3

4. Sledujete média?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Ano	110	96,49 %	96,49 %	✓ ✗
Ne	4	3,51 %	3,51 %	✓ ✗

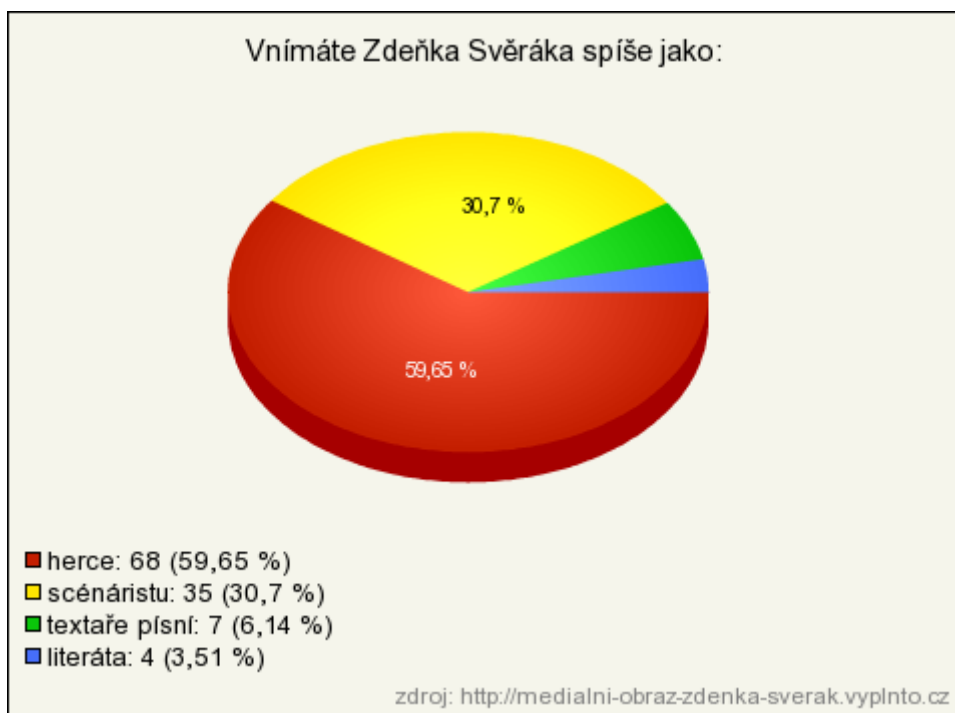

Obrázek 4

5. Vnímáte Zdeňka Svěráka spíše jako:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Herce	68	59,65 %	59,65 %	✓ ✗
Scénáristu	35	30,7 %	30,7 %	✓ ✗
textaře písní	7	6,14 %	6,14 %	✓ ✗
Literáta	4	3,51 %	3,51 %	✓ ✗

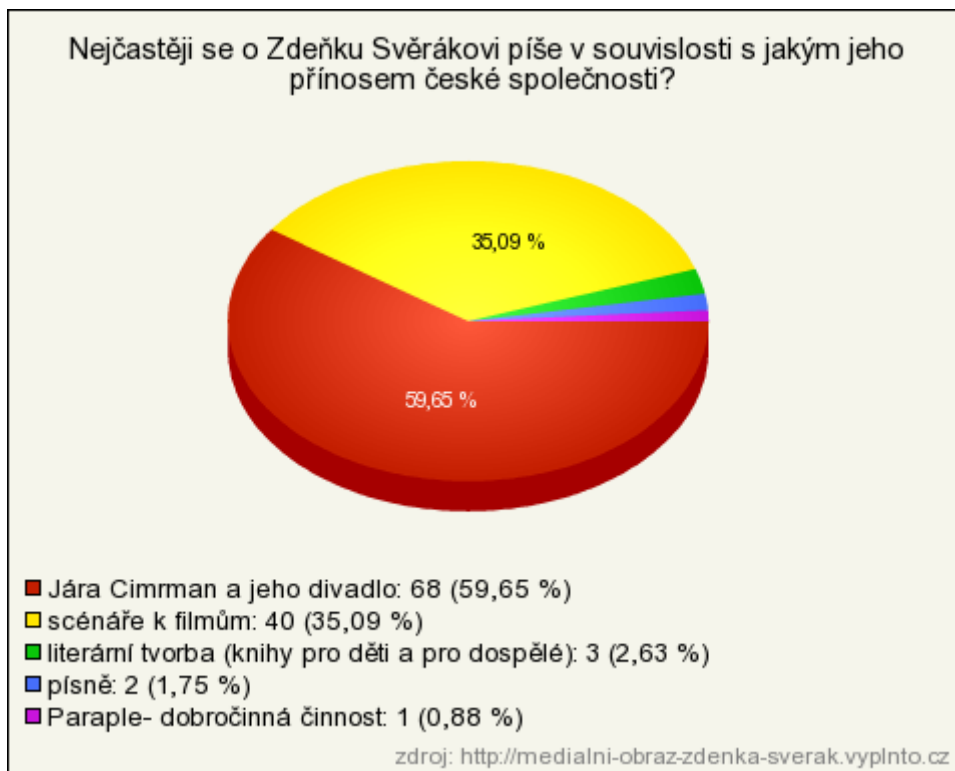

Obrázek 5

6. Nejčastěji se o Zdeňku Svěrákovi píše v souvislosti s jakým jeho přínosem české společnosti?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Jára Cimrman a jeho divadlo	68	59,65 %	59,65 %	✓ ✗
scénáře k filmům	40	35,09 %	35,09 %	✓ ✗
literární tvorba (knihy pro děti a pro dospělé)	3	2,63 %	2,63 %	✓ ✗
Písně	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
Paraple- dobročinná činnost	1	0,88 %	0,88 %	✓ ✗

Obrázek 6

7. Myslíte, že Zdeněk Svěrák je v médiích hodnocen spíše:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
objektivně- názor skutečný proti pouze míněnému (faktický, věcný, předmětný)	87	76,32 %	76,32 %	✓ ✗
subjektivně- z osobního hlediska (jednostranný názor, nevěcný, předpojatý, zaujatý)	27	23,68 %	23,68 %	✓ ✗

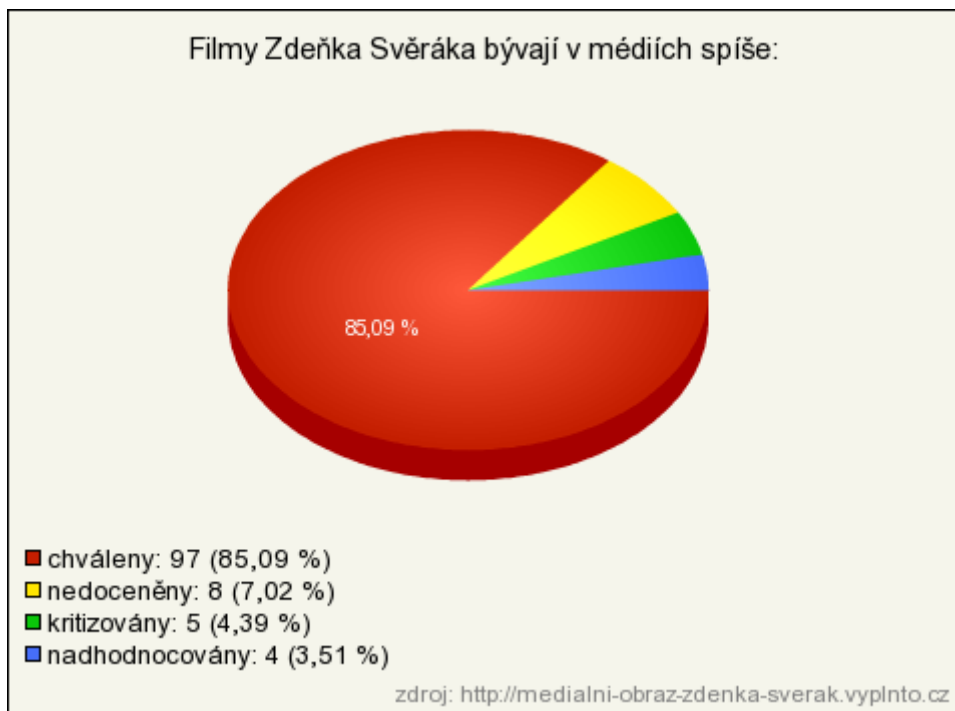

Obrázek 7

8. Filmy Zdeňka Svěráka bývají v médiích spíše:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Chváleny	97	85,09 %	85,09 %	✓ ✗
Nedoceny	8	7,02 %	7,02 %	✓ ✗
Kritizovány	5	4,39 %	4,39 %	✓ ✗
nadhodnocovány	4	3,51 %	3,51 %	✓ ✗

Obrázek 8

9. Zdeněk Svěrák je v médiích prezentován jako:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
inteligentní umělec , kterého bychom si měli vážit	91	79,82 %	79,82 %	✓ ✗
lidumil s morálními zásadami	22	19,3 %	19,3 %	✓ ✗
všeuměl, který neumí nic pořádně	1	0,88 %	0,88 %	✓ ✗

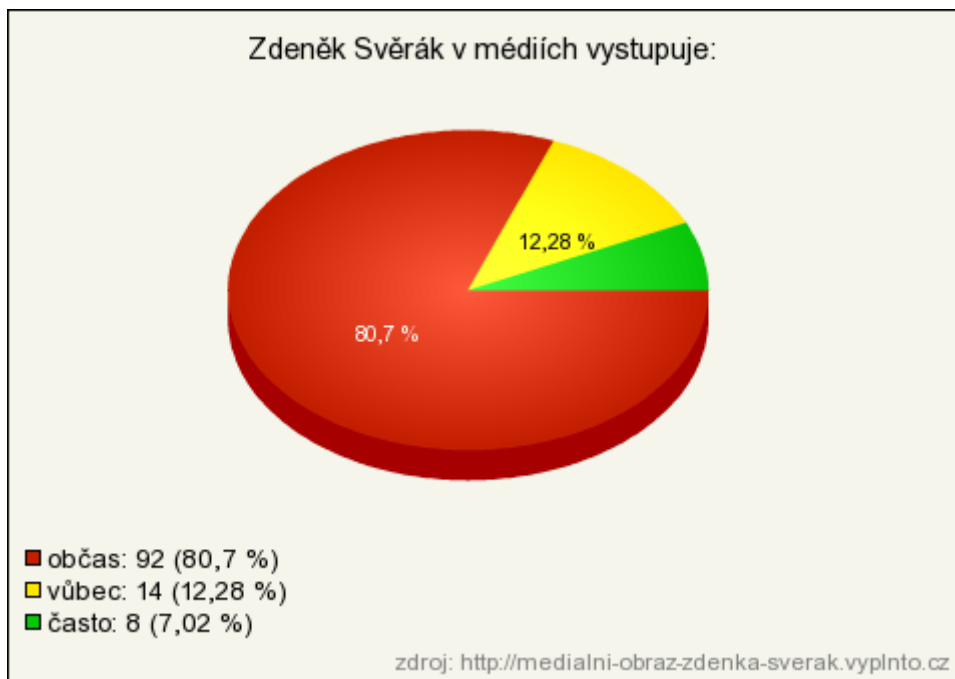

Obrázek 9

10. Zdeněk Svěrák v médiích vystupuje:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Občas	92	80,7 %	80,7 %	✓ ✗
Vůbec	14	12,28 %	12,28 %	✓ ✗
Často	8	7,02 %	7,02 %	✓ ✗

Obrázek 10

11. Zdeněk Svěrák se podle vás objevuje nejčastěji na jaké televizní stanici?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
ČT1	93	81,58 %	81,58 %	✓ ✗
ČT2	12	10,53 %	10,53 %	✓ ✗
Nova	7	6,14 %	6,14 %	✓ ✗
Prima	1	0,88 %	0,88 %	✓ ✗
ČT24	1	0,88 %	0,88 %	✓ ✗

Obrázek 11

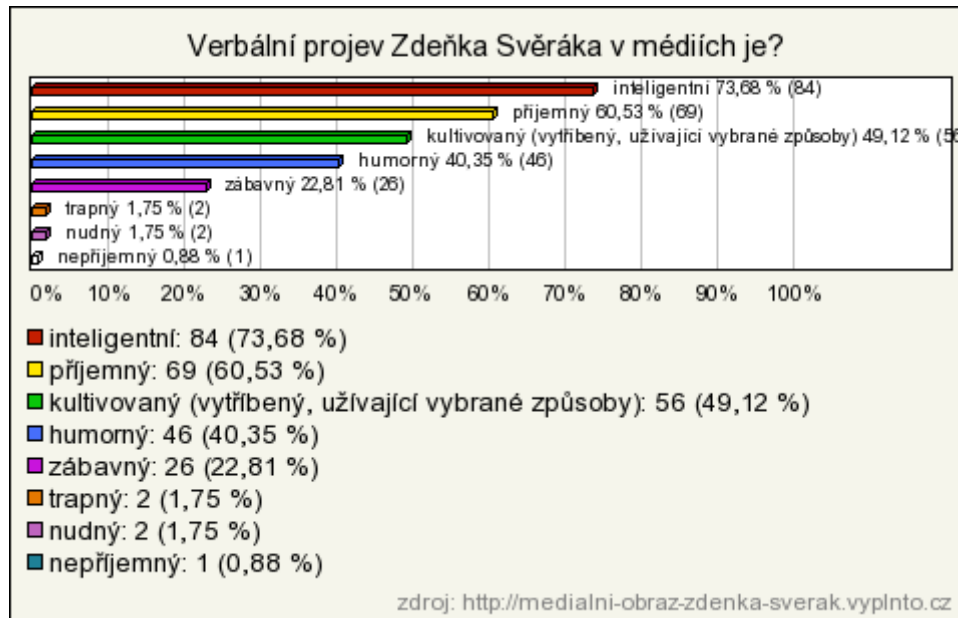
12. Verbální projev Zdeňka Svěráka v médiích je?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí (min. 1).

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %	Akce
Inteligentní	84	73,68 %	73,68 %	✓ ✗
Příjemný	69	60,53 %	60,53 %	✓ ✗
kultivovaný (vytříbený, užívající vybrané způsoby)	56	49,12 %	49,12 %	✓ ✗
Humorný	46	40,35 %	40,35 %	✓ ✗
Zábavný	26	22,81 %	22,81 %	✓ ✗
Trapný	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
Nudný	2	1,75 %	1,75 %	✓

Nepříjemný

1 0,88 % 0,88 %

Obrázek 12

13. Myslíte, že Zdeněk Svěrák v rámci reklamy své osoby:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně (%)	Globálně (%)	Akce
umí dát o sobě vědět prostřednictvím médií (například: při uvádění nového filmu do kin, vydávání nové knihy)	87	76,32 %	76,32 %	✓ ✗
neumí dát o sobě vědět prostřednictvím médií (například: nikdy nevím o tom, že jde jeho nový film do kin a ani neregistruji vydávání nové knihy)	27	23,68 %	23,68 %	✓ ✗

Obrázek 13

14. O Zdeňka Svěráka se více zajímají:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
seriózní média	114	100 %	100 %	✓ ✗

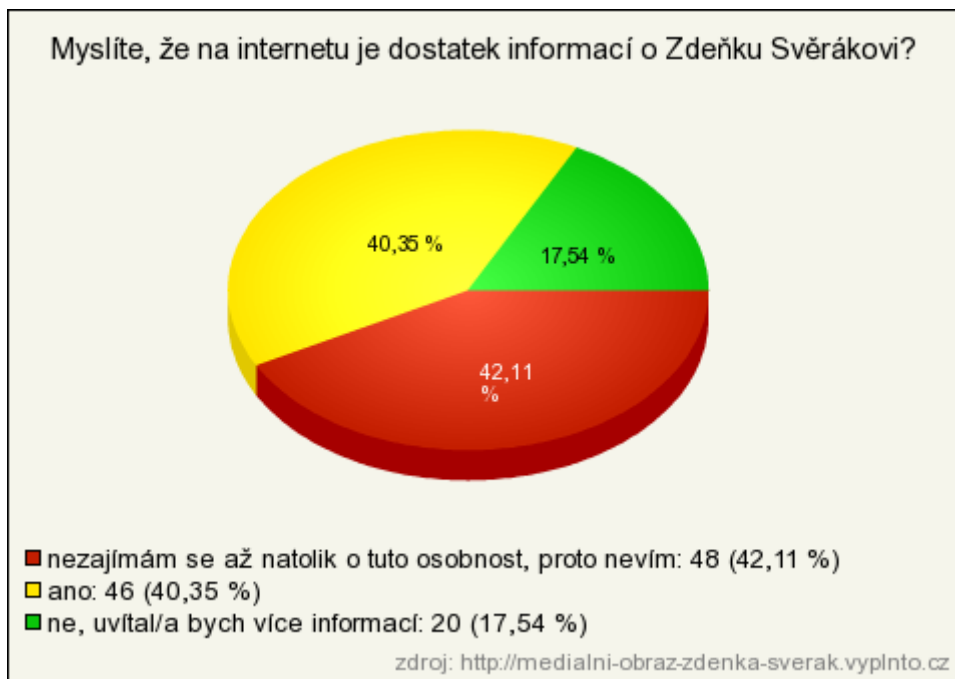

Obrázek 14

15. Myslíte, že na internetu je dostatek informací o Zdeňku Svěrákovi?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
nezajímám se až natolik o tuto osobnost, proto nevím	48	42,11 %	42,11 %	✓ ✗
Ano	46	40,35 %	40,35 %	✓ ✗
ne, uvítal/a bych více informací	20	17,54 %	17,54 %	✓ ✗

Obrázek 15

16. Bydlím v (vyberte kraj):

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

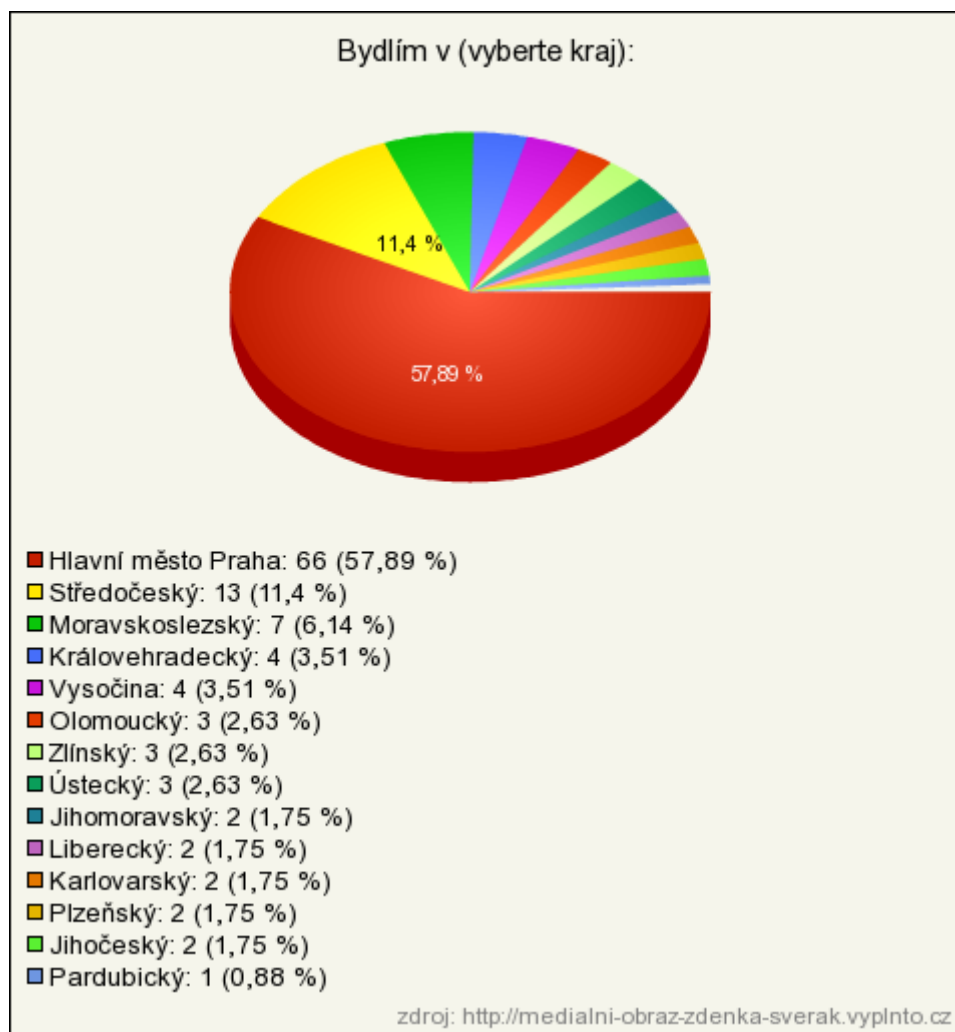
Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
Hlavní město Praha	66	57,89 %	57,89 %	✓ ✗
Středočeský	13	11,4 %	11,4 %	✓ ✗
Moravskoslezský	7	6,14 %	6,14 %	✓ ✗
Královehradecký	4	3,51 %	3,51 %	✓ ✗
Vysočina	4	3,51 %	3,51 %	✓ ✗
Olomoucký	3	2,63 %	2,63 %	✓ ✗
Zlínský	3	2,63 %	2,63 %	✓ ✗
Ústecký	3	2,63 %	2,63 %	✓ ✗
Jihomoravský	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
Liberecký	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
Karlovarský	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
Plzeňský	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗
Jihočeský	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗

Pardubický

1

0,88 %

0,88 %

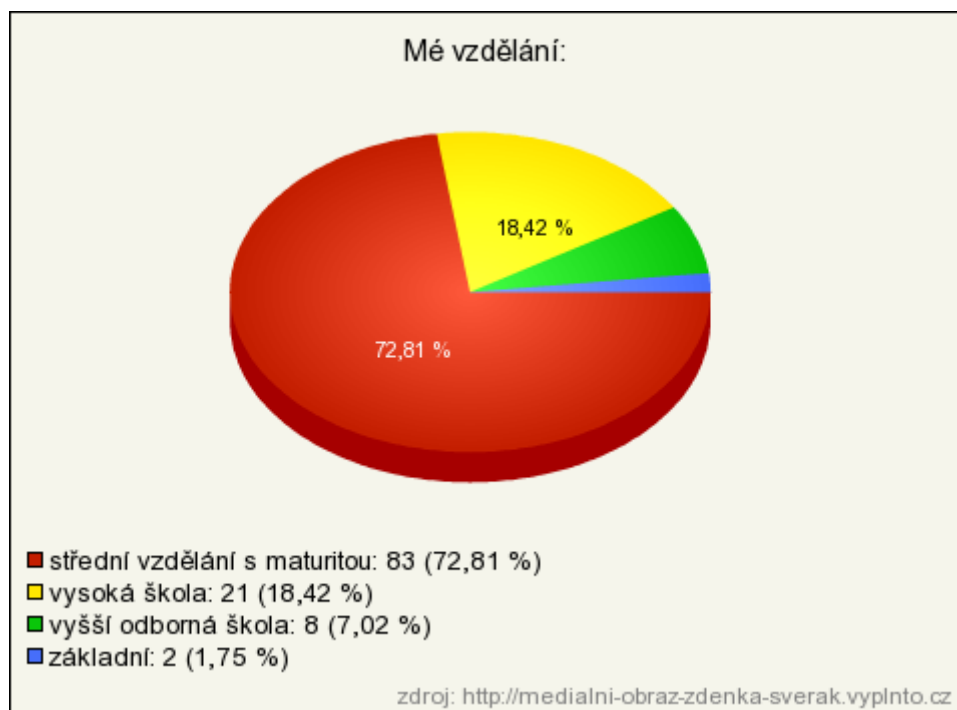

Obrázek 16

17. Mé vzdělání:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně	Globálně	Akce
střední vzdělání s maturitou	83	72,81 %	72,81 %	✓ ✗
vysoká škola	21	18,42 %	18,42 %	✓ ✗
vyšší odborná škola	8	7,02 %	7,02 %	✓ ✗
Základní	2	1,75 %	1,75 %	✓ ✗

Obrázek 17

Zdroje respondentů

Níže uvedený seznam obsahuje odkazy na nejvýznamnější stránky, ze kterých přišli respondenti (dle refereru):

- 1 facebook.com (58,2 %)
- 2 nezjištěno (28 %)
- 3 vyplnto.cz (5,8 %)
- 4 search.seznam.cz (3,2 %)

Z bezpečnostních důvodů nejsou zobrazeny kompletní adresy, ze kterých uživatelé přišli, ani minoritní zdroje respondentů. V případě následování odkazu z outlooku, icq nebo použití firewallu obvykle není možné zdroj zjistit. Jedná se o statistiku návštěvnosti dotazníku, nikoli jeho úspěšného odeslání (z různých zdrojů mohla být úspěšnost vyplnění dotazníku různá). Údaje tedy mohou sloužit pouze pro velmi hrubou orientaci.

Citace

Tesařová, K. – Mediální obraz Zdeňka Svěráka (výsledky průzkumu), 2012. Dostupné online na <http://medialni-obraz-zdenka-sverak.vyplnto.cz>.

 Výsledky průzkumu podléhají licenci Creative Commons Uveďte autora 3.0 Česko

Poznámky:

- 1) Globální procenta se počítají s ohledem na celkový počet respondentů, lokální četnost bere potaz pouze respondenty, kteří danou otázku zodpověděli.
- 2) U otázek typu "seznam - alespoň jedna" si mohli respondenti zvolit více odpovědí, proto součet procent u jednotlivých odpovědí nemusí dát dohromady 100 %
- 3) Na povinnou otázku musí respondent zodpovědět pouze v případě, kdy mu je zobrazena. Dotazník může obsahovat skoky mezi otázkami, takže lze na základě určitých odpovědí některé otázky přeskočit.

6.3 zhodnocení odpovědí respondentů

Vyplňto.cz

Vyplňto.cz je služba pro realizaci internetových průzkumů a zároveň archivem průzkumů již provedených. Kdokoli si může vytvořit svůj vlastní dotazník, a pokud jej označí jako „veřejný“, může se později kdokoli podívat na výsledky (veřejné průzkumy jsou publikovány pod licencí CC-BY).

Úvodní informace a metadata

Na začátku výsledků průzkumu jsou zobrazena základní metadata (v rámci oblasti je odkaz pro stažení surových dat v CSV) a úvodní informace zveřejněná respondentům (měla by objasňovat účel průzkumu). Vypovídací hodnota může nabývat hodnot "nulová" (žádný respondent), "nepoužitelná" (do 13 respondentů), "velmi nízká" (do 40 respondentů), "nízká" (do 80 respondentů), "dobrá" (do 200 respondentů), "velmi dobrá" (do 400 respondentů) a "vynikající" (nad 400 respondentů). V případě použití validace respondentů emailem se předpokládá vyšší vypovídací hodnota, a tak se počet respondentů pro stanovení vypovídací hodnoty zvyšuje o třetinu (pro nejvyšší hranici "vynikající" stačí 300 respondentů).

Vypovídací údaj slouží spíše jako orientační údaj, podstatná je vždy struktura respondentů (30 respondentů může znamenat vynikající vypovídací hodnotu, pokud se jedná o průzkum ve firmě, ve které pracuje 35 lidí, současně 400 respondentů z řad vysokoškoláků je prakticky nepoužitelných v případě, kdy se snažíme zmapovat nějaký jev v celé společnosti).

Celkově jsem zpracovala 114 dotazníků. Celkový počet respondentů je vzhledem k cílové skupině dostatečný pro daný typ průzkumu.

Analýza respondentů

Typickým respondentem, který odpovídal na můj dotazník byla žena ve věku 23 – 24 let, bydlící v hlavním městě Praha, se středním vzděláním s maturitou. Zajímající se o kulturní dění a sledující média.

Zhodnocení odpovědí respondentů

- Až 59,65 % respondentů vnímá Zdeňka Svěráka nejvíce jako herce. Stejný počet respondentů se domnívá, že nejčastěji se píše o přínosu Zdeňka Svěráka české divadelní tvorbě.
- Až 76,32 % respondentů odpovědělo, že Zdeněk Svěrák je v médiích prezentován spíše objektivně a podle 85,09 % jsou v nich jeho filmy častěji chváleny.
- Většina dotazovaných si též myslí, že Zdeněk Svěrák je v médiích prezentován jako inteligentní umělec, kterého bychom si měli vážit. I přesto nebo právě proto, podle 80,7% respondentů Zdeněk Svěrák vystupuje v médiích jen občas a převážně na ČT1.
- Respondenti se shodli na tom, že verbální projev Zdeňka Svěráka v médiích je převážně inteligentní, příjemný a kultivovaný. I proto neskutečných 100 % dotázaných odpovědělo, že o Zdeňka Svěráka se zajímají jen seriózní média.
- 76,32 % odpovědělo, že Zdeněk Svěrák, v rámci své reklamy, umí prostřednictvím médií v ten pravý čas o sobě dát vědět.
- U otázky, zda si respondenti myslí, že na internetu je dostatečné množství informací o Zdeňku Svěrákovi, se dotazovaní rozdělili do tří skupin. Nejvíce z nich odpovědělo, že se nezajímají až natolik o tuto osobnost a proto nevědí. 40,35% zvolilo kladnou odpověď a ta nejméně početná skupina odpověděla záporně s tím, že by uvítala více informací.

ZÁVĚR

- **Autorská osobnost**

V závěru se budeme snažit shrnout nejzajímavější výsledky naší analýzy, ve které jsme prozkoumali kulturní přínos Zdeňka Svěráka české kultuře. Analýzu jsme prováděli na základě výzkumných otázek, které jsme si stanovili na počátku.

V první části analýzy jsme se věnovali životopisu Zdeňka Svěráka, kde jsme se dozvěděli, že je to vysokoškolsky vzdělaný člověk, velmi sečtělý a tvořivý. Právě díky spoluzaložení Divadla Jára Cimrmana se zapsal do povědomí českého národa nejvíce. Z oblasti jeho autorského přínosu jsme považovali za nejvýznamnější Svěrákův filmový přínos České republiky. Získáním Oscara za svůj film Kolja, dělá Zdeněk Svěrák dobré jméno České republiky. Přibližuje českou kulturu i ostatním národům, což je velmi cenné. Prostřednictvím tohoto ocenění zvedá povědomí o České republice, což je důležité pro naši ekonomiku i politické postavení ve světě.

Ten, kdo v naší republice neviděl ani jeden Svěrákův film, jako by nebyl. Hlášky ze Svěrákových filmů se ustálily v našich životech a pomáhají nám tak vytvořit si nadhled a zvládat běžné každodenní starosti s humorem. Je to tím, že píše scénáře blízké všem lidem, jeho filmy plné postřehů a životních moudr, se staly jistým balzámem na unavenou duši, který v člověku vyvolá permanentní úsměv na tváři. A právě humor je to, čím obohatil naši kulturu nejvíce. Je jemný, čistý, založený na tom, že neposkytne svou pointu přímo, ale každý si na ni musí přijít sám. Jeho humor je jistý pohled na svět.

- **Tvůrce a jeho doba**

Z tematického hlediska se ukázalo nejpozoruhodnějším být Svěrákovo vysoké humanistické cítění. Zdeňka Svěráka nestrhla sláva, ta když zastihne člověka, muže s ním pořádně zamávat a dotyčný lehce nabyde dojmu, že právě on vládne světu. Zdeněk Svěrák je dost moudrý na to, aby věděl, že popularita

holt patří k jeho profesi, ale že tím se nestává lepším. Je to upřímný, soucitný člověk, který myslí i na ostatní, kteří neměli v životě stejné štěstí jako on. Díky své známé tváři vybírá peníze na konto Paraple pro vozíčkáře a obětuje se pro lidi s postižením. Zdůrazňuje prostřednictvím svých děl, že komunikace je v dnešní době důležitá, protože i ve svobodných poměrech bývá někdy komplikovaná.

V praktické části pro nás byl velmi přínosný rozhovor se Zdeňkem Svěrákem, kde jsme ho měli možnost blíže poznat jako člověka a sledovat jeho bezprostřední reakce. Významným poznatkem, bylo zjištění, že Zdeněk Svěrák z duše nenávidí bulvární tisk a proto s ním ze zásady nikdy nekomunikuje. I to vypovídá o jeho správných morálních hodnotách.

Tato práce je důkazem, že osobnost Zdeňka Svěráka je hodna obdivu. Poznali jsme ho jako člověka se srdcem na pravém místě. Poznali jsme ho jako člověka extrémně produktivního, tudíž i pracovitého, jeho práce čítá mimo jiné více než 20 celovečerních filmů, přitom každé z těchto děl je skvostem, který se stal naším národním kulturním bohatstvím. Ať jsou to filmové scénáře, Divadlo Járy Cimrmana, knihy nebo texty písní. Jeho humor je nezaměnitelný, dává si záležet, aby byl etický a měl svou míru. Což je v současnosti ojedinělé. Takový humor vyžaduje notnou dávku intelektu, který Zdeněk Svěrák bezesporu má. Buďme hrdí na českého učitele, který se rozhodl svět trochu poučit. Na Svěrákův smysl pro humor. Na to jak dokáže věci dotáhnout do nejmenšího detailu. Ano, zaslouženě je dnes Zdeněk Svěrák oblíben podobně, jako kdysi býval například Jan Werich. Ať už je Zdeněk Svěrák oblíben pro svou pracovitost, talent, inteligenci, morálku nebo lidskost, v každém případě je právě on tou osobností, kterou bychom si měli brát za vzor a čerpat z jeho děl životní inspiraci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

CIMRMAN, Jára da a Zdeněk SVĚŘÁK. *Akt: (rodinné drama se zpěvy a tanci)*. Vyd. 4. a Litomyšli: Paseka, 2002, 79 s. Divadlo Jára Cimrmana. ISBN 80-718-5477-8.

CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hospoda na mýtince: (opereta)*. Vyd. 4. Praha: Paseka, 2002, 63 s. Divadlo Jára Cimrmana. ISBN 80-718-5480-8.

CIMRMAN, Jára da, Ladislav SMOLJAK a Zdeněk SVĚŘÁK. *Hry a semináře: úplné vydání*. Vyd. 2., dopl. Ilustrace Jaroslav Weigel. V Praze: Paseka, 2010, 565 s. ISBN 978-807-4320-361.

ČERMÁKOVÁ, Dana. *Génius Zdeněk Svěrák*. Praha: Imagination of People, 2009, 175 s., [16] s. barev. obr. příl. Portréty (Imagination of People). ISBN 978-80-904214-4-8.

ČERMÁKOVÁ, Dana. *Pábitel Jiří Menzel*. První vydání. 175 pages. ISBN 978-809-0421-486.

HALADA, Andrej. *Český film devadesátých let: od tankového praporu ke Koljovi*. Praha: Lidové noviny, 1997, 237 p. ISBN 80-710-6251-0.

KADÁR, Ján, Elmar KLOS, Bohumil HRABAL, Jiří MENZEL, Zdeněk SVĚŘÁK, Ladislav GROSMAN a Jan SVĚŘÁK. *3x Oskar pro český film*. Vyd. 1. Praha: Cinemax, 1998, 240 s. ISBN 80-859-3320-9.

SEDLÁČEK, Jaroslav. *Rozmarná léta českého filmu: 1989-1998*. 1. vyd. V Praze: Albatros Media, 2012, 191 s. Edice České televize. ISBN 978-80-7404-081-8.

SMOLJAK, Ladislav, Zdeněk SVĚŘÁK a Jaroslav WEIGEL. *Jára Cimrman: génius, který se neproslavil*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2009, 64 s. Muzeum v knize (Computer Press). ISBN 978-80-251-2762-9.

SMOLJAK, Ladislav a Zdeněk SVĚŘÁK. *To nejlepší ze Smoljaka, Svěráka a Járy Cimrmana II.* Vyd. 2., V Ottově nakladatelství 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006, 239 s. ISBN 80-736-0257-1.

SVĚŘÁK, Jan a Jakub DVORSKÝ. *Kuky se vrací.* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010, 132 p. ISBN 978-802-0422-934.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Jaké je to asi v Čudu: pohádky, písničky a povídky pro děti od 8 let.* 1. vyd. Ilustrace Vlasta Baránková. Havlíčkův Brod: Fragment, 2003, 92 s. ISBN 80-720-0776-9.

SVĚŘÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Když je pěkné počasí.* 1. vyd. Ilustrace Vlasta Baránková. Praha: Fragment, 2011, 68 s. ISBN 978-802-5312-520.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Kolja: filmová povídka podle námětu Pavla Taussiga.* Praha: Primus, 1996, 135 p. ISBN 80-856-2563-6.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Nové povídky.* 1. vyd. Ilustrace Jaroslav Weigel. Praha: Fragment, 2011, 118 s. ISBN 978-802-5312-339.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Obecná škola: (filmová povídka).* 2. vyd. Praha: Primus, 2002, 138 s. ISBN 80-862-0746-3.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Povídky.* 1. vyd. Praha: Fragment, 2008, 106 p. ISBN 80-253-0761-1.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Radovanovy radovánky.* 1. vyd. Ilustrace Zdeněk Smetana. Praha: Fragment, 2008, 58 s. ISBN 978-80-253-0543-0.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Radovanovy radovánky.* 1. vyd. Ilustrace Zdeněk Smetana. Praha: Fragment, 2008, 63 s. ISBN 978-80-253-0542-3.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Radovanovy radovánky.* 1. vyd. Ilustrace Zdeněk Smetana. Praha: Knižní klub, 1994, 125 s. ISBN 80-717-6013-7.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Šupy dupy dup a jiné písničky.* 1. vyd. Ilustrace Ladislava Pechová. Praha: Fragment, 2011, [10] s. ISBN 978-80-253-1276-6.

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Tmavomodrý svět: filmová povídka.* Praha: Primus, 2001, 146 p. ISBN 80-862-0732-3.

SVĚRÁK, Zdeněk. *Vratné lahve: literární filmový scénář*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, 96 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-802-5304-037.

TAUSSIG, Pavel. *Český biják: filmový historik Pavel Taussig vás provází zákulisím slavných filmů*. 1. vyd. Praha: Sláčka, 2009, 287 s. ISBN 978-808-6631-820.

UHLÍŘ, Jaroslav. *Když se zamiluje kůň: písničky s notami a akordy pro děti i dospělé*. 1. vyd. Ilustrace Vlasta Baránková. Praha: Fragment, 2004, 1 zpěvník (93 s.). ISBN 80-720-0910-9.

VÍTKOVÁ, Radana. *Hvězdy českého filmu*. 1. vyd. Ilustrace Jiří Grbavčic. Praha: Fragment, 1998, 63 s. ISBN 80-720-0267-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

[Http://www.paraple.cz](http://www.paraple.cz). [Www.paraple.cz](http://www.paraple.cz) [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.paraple.cz/o-nas.html>.

[Www.paraple.cz](http://www.paraple.cz). [Www.paraple.cz](http://www.paraple.cz) [online]. [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.paraple.cz/o-nas/historie.html>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Jste:	68
Obrázek 2: Vyplňte váš věk	69
Obrázek 3: Zajímáte se o kulturní dění?	70
Obrázek 4: Sledujete média?	71
Obrázek 5: Vnímáte Zdeňka Svěráka spíše jako:	72
Obrázek 6: Nejčastěji se o Zdeňku Svěrákovi píše v souvislosti.....	73
Obrázek 7: Myslíte, že Zdeněk Svěrák je v médiích hodnocen spíše	74
Obrázek 8: Filmy Zdeňka Svěráka bývají v médiích spíše:	75
Obrázek 9: Zdeněk Svěrák je v médiích prezentován jako:	76
Obrázek 10: Zdeněk Svěrák v médiích vystupuje:	77
Obrázek 11: Zdeněk Svěrák se podle vás objevuje nejčastěji	78
Obrázek 12: Verbální projev Zdeňka Svěráka v médiích	79
Obrázek 13: Myslíte, že Zdeněk Svěrák v rámci reklamy svého osoby:	80
Obrázek 14: Myslíte, že o Zdeňka Svěráka se zajímají více	81
Obrázek 15: Myslíte, že na internetu je dostatek informací	82
Obrázek 16: Bydlím v:	83
Obrázek 17: Mé vzdělání:	84

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
Příloha B – Fotografie pořízené při rozhovoru se Zdeňkem Svěrákem	IV

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dotazník - mediální obraz Zdeňka Svěráka

Počet otázek: 17 Průměrná doba vyplňování: 00.02:41

Otázky vyplňujte na základě vašich dojmů z médií.

1. Jste:

žena muž
povinná otázka

2. Vyplňte váš věk:

(číslo)
povinná otázka

3. Zajímáte se o kulturní dění?

ano ne
povinná otázka

4. Sledujete média?

ano ne
povinná otázka

5. Vnímáte Zdeňka Svěráka spíše jako:

herce scénáristu literáta textaře písní
povinná otázka

6. Nejčastěji se o Zdeňku Svěrákovi píše v souvislosti s jakým jeho přínosem české společnosti?

scénáře k filmům Jára Cimrman a jeho divadlo Paraple-
dobročinná činnost literární tvorba (knihy pro děti a pro dospělé)
písně
povinná otázka

7. Myslíte, že Zdeněk Svěrák je v médiích hodnocen spíše:

objektivně- názor skutečný proti pouze míněnému (faktický, věcný,
předmětný) subjektivně- z osobního hlediska (jednostranný názor,
nevěcný, předpojatý, zaujatý)
povinná otázka

8. Filmy Zdeňka Svěráka bývají v médiích spíše:

kritizovány nadhodnocovány chváleny nedoceny
povinná otázka

9. Zdeněk Svěrák je v médiích prezentován jako:

inteligentní umělec , kterého bychom si měli vážit všeuměl, který
neumí nic pořádně lidumil s morálními zásadami
povinná otázka

10. Zdeněk Svěrák v médiích vystupuje:

až moc často často občas vůbec
povinná otázka

**11. Zdeněk Svěrák se podle vás objevuje nejčastěji na jaké
televizní stanici?**

ČT1 ČT2 ČT24 Nova Prima
povinná otázka

12. Verbální projev Zdeňka Svěráka v médiích je?

Zvolte alespoň jednu možnost, maximálně 3 možnosti.

příjemný inteligentní humorný zábavný kultivovaný
(vytříbený, užívající vybrané způsoby) nepříjemný hloupý
 trapný nudný vulgární

povinná otázka

13. Myslíte, že Zdeněk Svěrák v rámci reklamy své osoby:

umí dát o sobě vědět prostřednictvím médií (například: při uvádění nového filmu do kin, vydávání nové knihy) neumí dát o sobě vědět prostřednictvím médií (například: nikdy nevím o tom, že jde jeho nový film do kin a ani neregistruji vydávání nové knihy)
povinná otázka

14. O Zdeňka Svěráka se více zajímají:

seriózní média bulvární média
povinná otázka

15. Myslíte, že na internetu je dostatek informací o Zdeňku Svěrákovi?

ano ne, uvítal/a bych více informací nezajímám se až natolik o tuto osobnost, proto nevím
povinná otázka

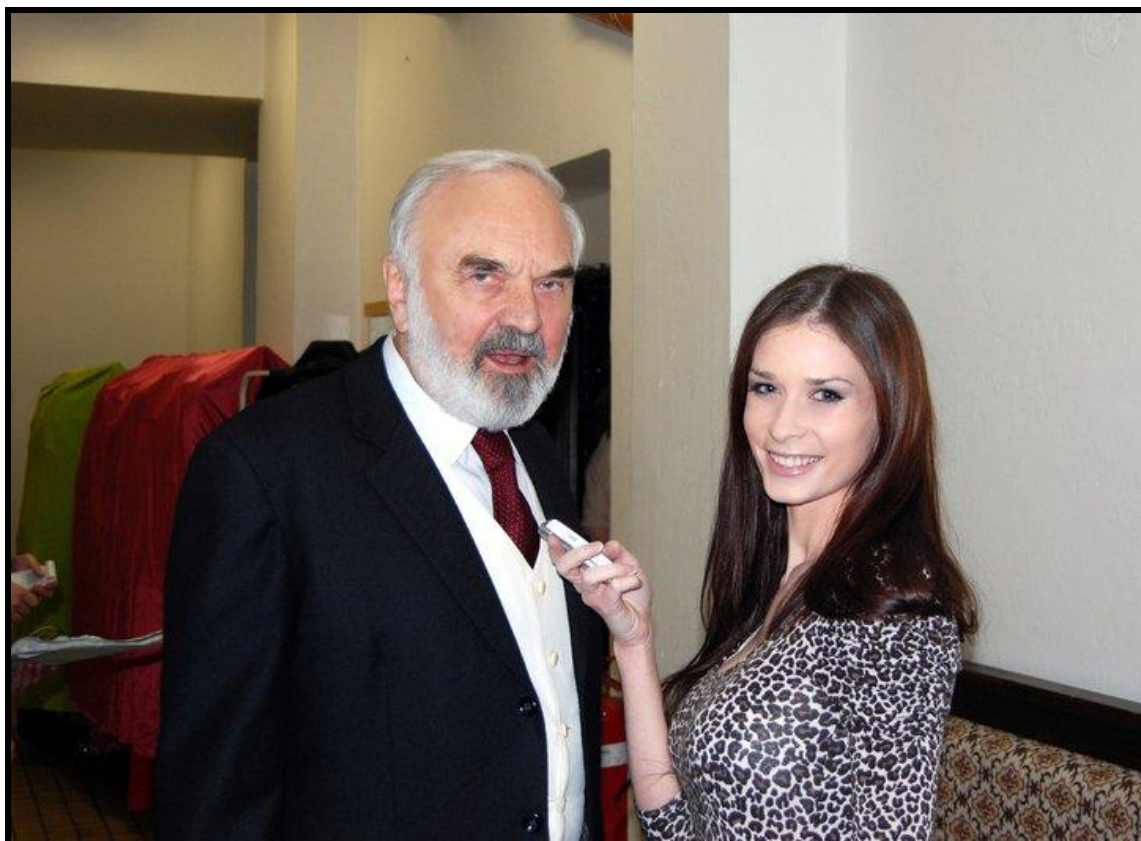
16. Bydlím v (vyberte kraj):

Hlavní město Praha Středočeský Jihočeský Plzeňský
 Karlovarský Ústecký Liberecký Královehradecký
 Pardubický Vysočina Jihomoravský Olomoucký
 Zlínský Moravskoslezský
povinná otázka

17. Mé vzdělání:

základní střední odborné vzdělání s vyučením střední vzdělání s maturitou vyšší odborná škola vysoká škola

Příloha B – Fotografie pořízené při rozhovoru se Zdeňkem Svěrákem

Rozhovor Zdeňk Svěrák 1

Rozhovor Zdeněk Svěrák 2

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Karolina Tesařová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Přínos Zdeňka Svěráka české kultuře

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 93

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 26

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: MgA. Tomáš Kepka